



II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NDE TOPLUMSAL AHLÂK BUNALIMI: FUHUŞ MESELESİ

Aydın YETKİN*

Özet

Osmanlı Devleti kurulduğu günden tarih sahnesinden çekildiği ana kadar, Osmanlı toplumunda fuhuş, devlet yöneticilerinin aldığı tüm önlemlere rağmen varlığını sürdürebilmiştir. II. Meşrutiyet Dönemi'nde savaşların yarattığı tahribat, daha da şiddetlenen ekonomik sıkıntılar ve devlet otoritesinin gittikçe zayıflaması, fuhuşun ciddi bir toplumsal sorun haline gelmesine neden oldu.

Bu durum karşısında halkın şikâyetleri gün geçtikçe artmıştır. Şikâyetlerin de etkisiyle devlet yöneticileri fuhuş meselesi ile ilgili bir takım tedbirler almaya yönelmişlerdir. Makalemizde, II. Meşrutiyet Dönemi'nden itibaren gittikçe yaygınlaşan fuhuşun halk üzerindeki tesiri ve bu konuda alınan tedbirlerin yanı sıra umumhanelerin durumunu ve hayat kadınlarının bu mekânlarda nasıl ve ne şartlarda yaşamak zorunda kaldıklarını inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler

Osmanlı, II. Meşrutiyet, Fuhuş, Umumhane, Fahişe.

THE SOCIAL MORALITY CRISIS IN THE II. CONSTITUTIONAL MONARCHY PERIOD: THE ISSUE OF PROSTITUTION

Abstract

Prostitution existed in the Ottoman Empire since its foundation to its collapse in spite of all the precautions taken by the state officials. The devastation brought about by the wars, the worsening economic difficulties and the declining of the state authority led the prostitution into a significant social issue during the II. Constitutional Monarchy Period. In the face of this problem, the public complaints regarding this situation increased day by day. In response to these complaints, the state officials took certain actions concerning the prostitution. This article examines the effect of the prostitution which gradually prevailed since the II. Constitutional Monarchy Period to the public and the precautions taken on this issue, as well as the state of brothels and the conditions under which prostitutes lived in these places.

Key Words

Empire, II. Constitutional Monarchy Period, Prostitution, Brothel, Whore.

* Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD Yüksek Lisans Öğrencisi. aydin_yetkin@hotmail.com



GİRİŞ

Devletlerin yaşamış oldukları savaşlar, isyanlar ve bunalım devreleri, ekonomik, sosyal ve ahlaki alanlarda çözülmeyi beraberinde getirir. Bu olgu Osmanlı'nın iç isyanlarla sarsıldığı ve ardı ardına savaşlara girdiği tarihlerde de gözlemlenebilmektedir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecine girdiği dönemlerde ekonomik, sosyal ve ahlaki düzen alt üst olmuş, değer yargıları zayıflamıştır. Adına ekonomik ve sosyal çöküntü denilen ve Osmanlı toplumunun da dönem dönem yaşamış olduğu bu tür felâketlerin en büyük mağdurları her zaman çocuklar ve kadınlar olmuştur.

Osmanlı toplumunda, her ne kadar kadınlar kırsal alanlarda sosyal hayatın içinde varlıklarını sürdürebilmiş¹ olsalar da şehirde yaşayan kadınlar için aynı durum geçerli değildi. Osmanlı toplumunda kadın her ne kadar miras alabilse, mülkiyet edinebilse veya tasarrufunda bulunduğu mal ve mülkünü özgürce kullanabilse de meslek edinme ve devlet görevinde çalışma konusundaki haklardan yoksundu.² Bu durum kadının kocaya bağımlı bir hayat yaşamasına neden oluyordu. Bu nedenle harp ve isyan zamanlarında hayatını idame ettirebilecek maddi olanaklara sahip olmayan ve evinin geçimini tek başına sağlamak durumunda kalan bir kadın için hayat hiç de kolay değildi.

Osmanlı toplumunda ahlaki çöküntünün en hissedilir olduğu dönemlerden biri 16. yy'ın sonlarıdır. Bu dönemde "*büyük kaçguna*" neden olan celali isyanları sırasında pek çok köylü evini bırakarak şehre yerleşti. Şehirdeki işsizlik kadınları çalışmaya sürüklüyordu.³ Şehirde yaşayan kadının çoğu zaman en kolay iş bulma şekli ise hizmetçilikti. Ancak harp ve isyan zamanlarında eşini ve ailesini kaybeden bir kadın için bu işi bulmak dahi zordu. Çünkü gün geçtikçe kadın ve erkek nüfusu arasındaki denge bozulmakta ve bu işi yapmaya istekli kadın sayısı gittikçe artmaktaydı. Bu nedenle kadınların çalışabilecekleri birkaç iş sahası kalıyordu. Tekstil sektörü veya çamaşırcılık.⁴

Geçimini kendi sağlamak zorunda kalan kadınlar, kiraladıkları dükkânlarda çamaşır yıkayarak geçimlerini sağlamaya çalışırlardı. Fakat, bu dükkânlar zaman zaman fuhuş yapıldığı gerekçesiyle yasaklandı. Örneğin, 17 Haziran 1571 tarihinde İstanbul kadınlarına gönderilen bir hükümlerle dükkânlarda çamaşırcı kadınların

¹ İbn-i Fadlan 10. yy'daki Türk kadınının yabancı erkeklerden kaçmadığını ve bedeninin hiçbir yerini saklamadığı söylerken 14. yüzyılda Anadolu'da seyahatte bulunan İbn-i Battuta ise kırsal alanda kadının serbestçe dolaştığını söylemektedir. Bkz. Ahmet Taner Kışlalı, *Siyaset Bilimi*, İmge Kitabevi, Ankara 2003, s. 179-180; İbn-i Battuta, *İbn-i Battuta Seyahatnamesi Seçmeler*, (Hazırlayan: İsmet Parmaksızoğlu), MEB, İstanbul 1993, s. 84.

² Emine Dinceç, "Osmanlı Toplumunda Kadınların Üretime Katkıları", *History Studies*, Vol. 2/1, 2010, s. 10.

³ Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası, Celali İsyanları*, Cem Yayınevi, İstanbul 1995, s.107.

⁴ Bazı meslekler ise kadınlar tarafından yapılması zorunlu kabul edilen mesleklerdi. Bu nedenle kadınlar bu meslek sahalarında eğitim dışında bir engelle karşılaşmıyorlardı. Kadınların eğitimi yine kadınlar tarafından yapılmaktaydı. Ayrıca kadınlara yönelik sağlık hizmetleri de kadınlar tarafından sunulmaktaydı. Kadınların istihdam edildiği başlıca meslekler; tabibe, hekime, ebe, kabile, aşçı kadınlık ve tosağacı kadınlık gibi alanlardı. Bkz. Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s. 347



çalıştırılmaları engellendi.⁵ İş bulmakta zorlanan bazı kadınlar ise fuhuşa yöneliyorlardı.⁶

Bu dönemde devlete giden şikayetlerin en fazla yoğunlaştığı konulardan biri de fuhuştu.⁷ Nitekim 16. yy'ın ortalarından itibaren yaşanan ahlaki çözülmenin önüne geçebilmek maksadıyla bazı tedbirler alınmıştır. Örneğin, 10 Ağustos 1567 tarihli Eyüp Sultan Kadısına hitaben yazılmış bir fermanla kadın ve erkeklerin kaymakçı dükkanlarında toplanarak bir takım ahlaksız hareketler sergilendiği gerekçesiyle kadınların kaymakçı dükkanlarına girmelerinin men edildiği bildirilirken, 1 Kanun 1580 tarihli Peremeciler (Kayıkçılar) Kethüdasına hitaben yazılmış bir fermanla da kadınların erkeklerle karışık bir vaziyette kayığa binmeleri yasaklandı.⁸ Bu tür kuralların her ne kadar ahlakın korunması amacıyla alındığı ileri sürülse dahi kadını toplumsal hayattan uzaklaştırmasının yanı sıra gizli fuhşun var varlığını sona erdirememiştir.

Dans ve müzik eşliğinde, daha çok çengi diye anılan Çingene ve bazen Yahudi kadınlar cümbüş yaparak evlerde, şehir dışında kurulan çadırlarda, hanlarda "işret meclislerine" iştirak ediyorlardı.⁹ Dans ve eğlence fuhuş ile birlikte düşünüldüğünden, devlet ve toplum tarafından hoş karşılanmamaktaydı.¹⁰ Kadıların İstanbul'a duyurdukları halk şikâyetlerinde ve Divan'dan sancaklara ve kazalara yollanan Hükm-i Hümayunlarda "Gurbet ve Çingene" taifesinin satın alıp sermaye edindikleri güzel cariyelerden faydalanıp, çalgılı, oyunlu eğlenceler düzenlemekte ve büyük şehirlerde elverişli yerlerde kurdukları çadırlarına çoğunluğu bekâr olmakla birlikte evli kişiler de itibar etmekte ve servetlerini buraya harcıyarak kendilerini ve ailelerini yokluğa düşürmekteydiler.¹¹

1530 / 1531 tarihli "Kanunnâme-i Kıbtîyân-ı Vilayet-i Rumeli"ye göre, Rumeli eyaletinin Edirne, Filibe ve Sofya'da bulunan Çingenelerinden gayr-i meşru işle uğraşan kadınların ayda yüz akçe kesim vergisi vermeleri gerekmektedir. Mühimme kayıtlarında da, bazı Çingenelerin kadınlarını ve kızlarını alıp fuhuş yaptırdıkları konusunda şikâyetler söz konusudur. Çingeneler dolayısıyla fahişeliğin arttığı ve bu konuda tedbir alınması için 6 Ekim 1564 tarihinde Diyarbakir, Halep, Dulkadiroğlu, Karaman ve Anadolu beylerbeyliğinin her sancağına hüküm gönderilmiştir. Hükümde şehir, kasaba ve köylerde Çingenelerin dolaşarak sazlı eğlenceler düzenlemelerinin önüne geçilmesi istenmiştir.¹²

⁵ Ahmet Refik Altınay, **Onuncu Asr-ı Hicrîde İstanbul Hayatı**, (Hazırlayan: Abdullah Uysal), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 70.

⁶ Akdağ, **Age.**, s.107.

⁷ Akdağ, **Age.**, s.101.

⁸ Reşat Ekrem Koçu, "Eski İstanbul'da Ahlak Zabıtası", **Hayat Tarih Mecmuası**, İstanbul 1970, C. 6, S. 5, s. 15-16.

⁹ Elena Marushiakova-Vesselin Popov, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingeneler**, (Çeviren: Bahar Tırmakçı), Homer Kitabevi, İstanbul 2006, s. 50

¹⁰ Osman Köse, "XVIII. Yüzyıl Sonları Rus ve Avusturya Savaşları Esnasında Osmanlı Devleti'nde Bir Uygulama: İstanbul'da Fuhuş ve İçki Yasağı", **Turkish Studies**, 2/1, Winter 2007, s. 108.

¹¹ Akdağ, **Age.**, s.107, 150.

¹² Dingaç, **Agm.**, s. 23



16. yy' da bazı uygunsuz esirciler de esir alım satımından ziyade gizli fuhuş ile meşgul oluyorlardı.¹³ Bunun yanı sıra bekar odalarında evli kadınlar bile bu tür işlere karışmaktaydılar. Fakat her türlü tedbire rağmen kadın ticareti yapanların ve fuhşun önü alınamıyordu. Diğer pek çok toplumsal sorunun yanı sıra fuhuşla da ilgilenip fermanlar çıkaran III. Murad (1574-1595) da hiçbir olumlu sonuç alamadı.¹⁴ IV. Murad'ın ölümünden bir yıl önce, 1639'da İstanbul'da yapılan büyük esnaf alayını tasvir eden Evliya Celebi, *Esnaf-ı Zengâhbegân'dan* (Kadın taciri) 212, *Esnaf-ı Hayzandilberan'dan* (cinsi sapık) 500 kişi olduğunu ancak bunlar gibi pek çok insanında var olduğunu anlatır.¹⁵

İstanbul'da ahlakın en fazla bozulduğu ve fuhşun yaygınlaştığı devirlerden bir diğeri ise Yeniçeri Ocağı'nın en fazla bozulduğu 18. Yy'ın sonlarından Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasına kadar geçen yıllardı. Tarih-i Gilmâni yazarı Mehmed Halife'ye göre bu dönemde Yeniçeriler o derece azıtmışlardı ki, sokaklarda alenen fiil-i şeni ve livata yapıyorlardı.¹⁶

18. asır sonlarında vuku bulan Rusya ve Avusturya ile uzun süren savaşlar esnasında Padişah III. Selim tarafından 1790 yılında İstanbul'da içki ve fuhşun yasaklanması ile ilgili bir takım tedbirler alındı. Mesela 1791 yılında yayınlanan ve birer nüshası İstanbul, Eyüp, Galata, Üsküdar Kadıları ile Yeniçeri Ağası ve Terzi-başı'ya gönderilen bir Hatt-ı Hümayunla kadınların sokaklarda ve pazarlarda şehvet uyandıracak tarzda kıyafetler giymeye başladıkları, feracelerinin altından esvaplarının görülebildi bundan dolayı giyim kuşamlarına dikkat etmeleri istenerek bir takım yasaklar getirilmiş ve bu yasaklara uygun olarak elbise dikmeyen terzilerinin dükkanının önünde asılacağı bildirilmiştir.¹⁷ Ayrıca Müslüman kadınlarının gayr-ı Müslim kayıklarına eğlence amaçlı binerek dolaşmaları yasaklanmış ve kayığına kadın bindiren kayıkçıların "öldürüleceği" veya "kayığın batırılacağı" söylenmiştir.¹⁸ Bunun yanı sıra 10 Ağustos 1790 yılında meyhanelerin kapanması, fahişelerin asılması öngörülmüştü. 5 Şubat 1791 yılında ise Silivri ve çevresinde türeyen fahişelerin "siyaset edilmesi" kararı alınmıştır.¹⁹

Osmanlı Hukuk'u uygulamasında genellikle, fuhşu meslek olarak icara eden kadınlar, buna aracılık edenler ve bu suça iştirak edenler tespit edilerek ya para cezası veriliyor ya da sürülüyorlardı.²⁰ Ancak fuhşu yapan kadınlar zaman zaman daha sert uygulamalara da maruz kalıyorlardı. Bu sert uygulamalar içinde ölüm de vardı. Recm cezası bu öldürme biçimlerinden bir tanesiydi. Ancak Klasik İslam Hukuku'nun ön gördüğü ve zina yaptıkları sabit olan kişilere uygulanan recm

¹³ Reşat Ekrem Koçu, *Osmanlı'da Yasaklar*, Şaka Matbaası, İstanbul 1958, s. 27-28.

¹⁴ Akdağ, *Age.*, s.106.

¹⁵ İhsan Birinci, "Ahlak Zabitasının Tarihçesi", *Hayat Tarih Mecmuası*, İstanbul 1967, C. 3, S. 11, s. 51

¹⁶ Koçu, *Agm.*, s. 16.

¹⁷ Koçu, *Age.*, s. 29.

¹⁸ Köse, *Agm.*, s. 110.

¹⁹ Dinceç, *Agm.*, s. 23-24

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Acar, "Osmanlılarda Zina Suçu ve Cezası", *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, C.10, s. 83-88



cezası, Osmanlı devletinde şimdiye kadar tespit edilebildiği kadarıyla, bir kez 1680 yılında İstanbul Aksaray'da uygulanmıştı.²¹

Ender olmakla beraber, bazen reyaya fuhuş sebebi ile "siyaseten katl" cezası da verilmekteydi. 30 Haziran 1560 tarihinde Bursa, Ankara, Beypazarı Kadılarına ve Sancak Beylerine fuhuş ve irza tecavüz gibi ahlaksızlıkları sabit olanların "siyaset" edilmeleri hakkında bir ferman yollanmıştır.²² 22 Haziran 1602 tarihli bir belgede göre, bir handa yakalanan üç fahişeden ikisinin teşhiz olduğu (kızgın demirle cinsel organın dağlanması), diğerinin ise bir çuvala konulup İstanbul Boğazı'na atılmak suretiyle öldürüldüğü tespit edilmiştir.²³ Buna benzer bir hadise II. Selim devrinde de yaşandı. 1790 yılında Çukur Mederes'e de bir grup erkekle basılan bir kadın çuvala konulup İstanbul Boğazına atılmak suretiyle ölüm, erkekler ise sürgün ve kalebentlikle cezalandırıldılar.²⁴

III. Selim'in aldığı bu sert tedbirler neticesinde İstanbul'daki hapishaneler ve zindanlar doldu. Sürgünlerin bu soruna bir çare olamayacağı anlaşılmıştı. Ayrıca fahişelerin sürgün edildiği yerlerde de fuhuşun yaygınlaşmasından korkuluyordu. Bu nedenle "ibret-i alem" için birkaç fahişenin boğularak İstanbul'un belli başlı yerlerinde teşhir edeceklendi. Padişahın onayı ve şeyhülislamın bilgisi dahilinde Sekbanbaşı, meşhur fahişelerden beş tanesini, geceleyin bir çuvala konulup İstanbul Boğazı'na atılmak suretiyle boğdurdu ve sabah erkenden herkesin görmesi için üçünü İstanbul kent merkezi, birini Kasımpaşa ve birini de Üsküdar'da astrarak teşhir ettirdi. Söz konusu bölgeler, halkın yoğun olduğu, herkesin görebileceği ve fuhuş hadiselerinin de sık görüldüğü yerlerdi. Diğerleri de üçerli beşerli gruplar halinde "tövbe ettirilerek" salıverilmeye başlandı. Bu şiddetli tedbirlere rağmen 1791'in Temmuz ayında elli beş fahişe tutuklanmış ve sürgün edilmişti.²⁵

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE FUHUŞLA MÜCADELE

Fuhuş, Osmanlı toplumunda özellikle savaş ve isyan dönemlerinde daha da yaygınlaşmakla beraber her dönemde vardı. Nitekim 19. yy'ın ikinci yarısından itibaren iyice yaygınlaşmaya başladı. Osmanlı bu dönemde ilk defa yabancı ülkelere borç para almış, ülkede geçici de olsa bir refah ortamı doğmuştu. Bu ortamın etkisiyle padişah Abdülmecit, saray halkının eğlencelerine müsamaha göstermiş, sarayı örnek alan paşalar ve beyler de konaklarında hemen her gün eğlenceler tertip etmeye başlamışlardı. 1853-1856 yılları arasında Kırım Savaşı nedeniyle çok sayıda Fransız ve İngiliz askeri de aileleriyle birlikte İstanbul'a gelmişlerdi. Saray ve devlet erkânının, Fransız ve İngilizler'in eğlence anlayışlarından halk da

²¹ Joseph Von Hammer, **Osmanlı Devleti Tarihi**, (Çev. Vecdi Bürün), İstanbul 1986, C. 12, s. 33.

²² Akdağ, **Age.**, s.106.

²³ Ahmet Mumcu, **Osmanlı Devleti'nde Siyaseten Katl**, Phoenix Yayınevi, Ankara 2007, s. 119.

²⁴ Köse, **Agm.**, s. 113.

²⁵ Köse, **Agm.**, 114-116.



etkileniyordu.²⁶ Ayrıca kırım Savaşı'ndan sonra İstanbul'a pek çok savaş esiri nakledildi ve bunlar yerleştirildikleri yerlerde umumhaneler açmaya başladılar.²⁷

19. yy'ın ikinci yarısından itibaren umumhanelerin ve dolayısıyla hayat kadınlarının sayısında artış meydana geldi. Özellikle İstanbul'da, Suriçi, Beyoğlu ve Üsküdar'da pek çok umumhane bulunuyordu.²⁸ Bu umumhaneler ikiye ayrılmaktaydı gayrimüslimlere ait olanlar ve Müslümanlara ait olanlar. Umumhanelerde çalışan kadınların milliyetleri ve dinleri farklılar arz ediyordu. Osmanlı, Leh, Rus, Rumen, Fransız, İtalyan ve Yunan pek çok hayat kadını vardı. Abdülaziz Bey'in söylediğine göre bu evlerde çalışan kadınların yüzde yetmiş yerli, yüzde otuzu ise yabancılardan oluşmaktaydı. Osmanlı tebaasından olan hayat kadınlarının yüzde yirmisi Dersaadet Kıptilerinden, yüzde yirmisi Siroz, Edirne ve Manastır Kıptilerinden, yüzde yirmisi Aydın ve İzmir havalisi kadınlarından geri kalan yüzde kırkı da Dersaadet ahalisindendi.²⁹

Hükümet, bu durum karşısında tedbirler alarak gün geçtikçe yaygınlaşan fuhuşun önüne geçmeye çalışıyordu. Ancak 3 Mayıs 1840 ve 14 Temmuz 1851 tarihlerinde ilan edilen ceza kanunlarında fuhuşu, fuhuşa teşviki, kadın ticaretini suç kabul eden herhangi bir hüküm yoktu ve bu yüzden herhangi bir ceza-i müeyyide uygulayamıyordu.³⁰ 9 Ağustos 1858'de 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunundan iktibasla yapılan Ceza Kanunname-i Hümayunun ilk halinde de fuhuşla ilgili bir hüküm bulunmuyordu.³¹ Bundan dolayı yaygınlaşan fuhuşun önüne geçmek isteyen dönemin Sadrazamı Ali Paşa, 1859'da bir emirname yayınlarak fuhuş yapanların, fiilinin derecesine göre 48 saatten 3 aya kadar hapis veya 3 aydan 6 aya kadar sürgün ile cezalandırılmalarını öngörüyordu.³² Ancak bu tür tedbirler de fuhuşun önünün alınması için yeterli olmuyordu. Nitekim gayri resmi işletilmekle beraber hükümetim denetimi altında tutulan umumhanelerin dışında İstanbul'un uzak ve tenha pek çok yerinde "koltuk" olarak tabir edilen gizli evler vardı.³³

Bu kadar kozmopolit bir fuhuş piyasasının bulunduğu ve umumhane sayısının her geçen gün arttığı, hatta taşralarda dahi yaygınlaşmaya başladı bir ortamda özellikle İstanbul'da zührevi hastalıklara tutulanların sayılarında önemli artışlar

²⁶ Vahdettin Engin, "Genelevden Korkma Fuhuşun Gizlisinden Kork", s. 1, <http://www.akintarih.com/turktarihi/osmanli/genelev.htm>. Erişim Tarihi: 25.04.2011.

²⁷ Rifat N. Bali, "Yirminci Yüzyılın Başlarında İstanbul'un Fuhuş Âleminde Yahudilerin Yeri", s. 2-3. www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/mahrem3.pdf. Erişim Tarihi: 03.04.2011.

²⁸ Şişhane Karakolu Caddesi, Kışla Arkası Papaz Köprüsü, Humbaracı Yokuşu, Balık Pazarı, Derviş Sokağı, Timoni Sokağı, Laleli Çeşme, Küçük Balık Pazarı, Tarlabası, Kuledibi, Yüksek Kaldırım, Kasımpaşa üstü, Galata, Aksaray, Çivizade, Sena Yokuşu, Salkımsöğüt, Çukurbostan, Kalyoncu kulluğu gibi yerler umumhanelerin yoğun olarak bulunduğu semtlerdi. Umumhanelerin her biri sahibinin ismiyle anılırdı ve 'Acem'in hanesi', 'Mumcu Ahmet'in hanesi', 'Alaycı Kadri'nin hanesi', 'Keseci Hürmüz'ün hanesi', 'Kaymak Tabağının hanesi', 'Langa Fatma'nın hanesi', 'Dönme Ahmet'in hanesi', 'Gül İpek'in hanesi', 'Arnavut Samiye'nin hanesi', 'Kör Emine'nin hanesi' en çok bilinen umumhanelerdi. Bknz. Abdülaziz Bey, *Age.*, 332-333.

²⁹ Abdülaziz Bey, *Age.*, s.343.

³⁰ Naci Şensoy, "Zina Cürmü", *İÜHF Mecmuası*, İstanbul 1942, C. 8, S. 1-2, s. 77-78.

³¹ Ancak 1860, 1911 ve 1914 tarihlerinde yapılan zeyiller ile fuhuş suçunun müeyyidesi Ceza Kanuna ilave edilmiştir. Bkz. Ahmet Gökçen, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri*, İstanbul 1989, s. 14, 95-168.

³² Engin, *Agm.*, s. 3.

³³ Abdülaziz Bey, *Age.*, 337-339.



oldu. Bunun üzerine 6. Daire Belediye Reisi Edouard Blacque ve Michael adındaki bir hekimin teşebbüsü ile umumhanelerdeki kadınların 6. Daire'nin nezareti altında muayene ve tedavileri edilmeleri kararlaştırıldı. 5 yıl kadar süren bu yarı resmi nitelikteki denetimden iyi sonuç alınması üzerine Şubat 1884'te Şûra-yı Devlet'ten geçirilen bir talimatname ile 6. Daire bölgesindeki hayat kadınlarının belediyece kontrol edilmelerine izin verildi. Ayrıca bölge dahilindeki umumhaneler bu talimatname gereğince belediye memurları, hekim ve çavuşlar tarafından teftiş edilmeye başlandı. Ayrıca umumhaneler dört sınıfa ayrıldı.³⁴ Bu suretle umumhanelerin açılması ruhsata bağlanmış oldu.

Devletin aldığı tedbirleri ve emirleri uygulayacak olanlar İstanbul'daki görevlilerdi. Gelen emirleri aynen uygulayacakları gibi geçiştirme ve oyalama yoluna da gidebilirlerdi. Güvenlikten sorumlu yetkililer, gerek umumhaneleri belli mekanlarda tutmak ve yayılmasını engellemek amacıyla gerekse de güvenlikten sorumlu bazı yetkililerin hayat kadınlarıyla fuhuş yapmaları nedeniyle³⁵ ya da rüşvet karşılığında onların fuhuş yapmalarına göz yumuyordu.

Bu durum, birtakım şikâyetlere de sebep oluyordu. 1892'de Padişah II. Abdülhamit'e verilen bir jurnalde, İstanbul'da asayişsizliğin ve fuhşun arttığı, Zaptiye Nazırı Hüseyin Nazım Paşa'nın hiçbir tedbir almadığı ifade ediliyordu. Jurnalde yazıldığına göre, Nazım Paşa'nın koruduğu Komiser Hüsnü ve polis memuru Şaban Efendiler, sorumlu oldukları bölgelerdeki umumhanelerden ayda altışar lira rüşvet alıyorlar, ayrıca gözlerine kestirdikleri namuslu kadınlarla tehdit yoluyla beraber oluyorlar, sonra da umumhanelere düşmelerine yol açıyorlardı. Tekliflerine razı olmayan kadınları ise birtakım iftiralara karakollara sevk ediyorlar, evli olanları kocalarından boşattırıyorlar, perişan edilen zavallı kadınlar sonuçta ya fahişe oluyor yahut hapishaneye düşüyorlardı.³⁶

1890'lı yıllarda kadın ticareti uluslararası bir hal almıştı. Öyle ki, 1892 yılında beyaz kadın ticareti ile meşgul olan yirmi yedi fuhuş tacirinin Galiçya'da yargılanması olayı bunu açıkça göstermektedir. Yargılananların bir kısmını, Osmanlı topraklarında yakalanarak Galiçya'ya iade edilenler oluşturmaktaydı. Bu fuhuş çetesi Galiçya ve Bukoniva'yı dolaşıp genç kızları kandırarak veya zorla İstanbul'a getiriyor, Beyoğlu ve Galata'daki umumhanelerde pazarlıyorlardı.³⁷ Hatta Osmanlı tebaasından olmayan bu gibi kadınlar, Osmanlı tebaasından olan bir şahısla evlendirilerek veya evlenmiş gibi gösterilerek tezkere-i Osmani almaları sağlanıyor ve umumhanelerde rahat bir şekilde çalışabilmelerinin önü açılıyordu.³⁸

³⁴ Zafer Toprak, "Fuhuş", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1993-1995, C.3, s. 343.

³⁵ Ladik kaymakamı iken bazı isnat üzerine muhakeme altına alınarak daha sonra beraat eden Mehmet Tefik Efendi'nin, yeniden göreve dönmek istemesi üzerine hakkında yapılan tahkikat neticesinde, jandarma çavuşu, belediye reisi ve azasıyla bir olup görevleri icabı muhafaza altına aldıkları bir kadının fuhuş yaptıkları anlaşılmıştır. Bkz. **BOA, DH. MKT.** Dosya No:950. Gömlek No:32. Tarih: 20/S/1323.

³⁶ Engin, **Agm.**, s. 3.

³⁷ Bali, **Agm.**, s. 5.

³⁸ **BOA, DH. MKT.** Dosya No:818. Gömlek No:62. Tarih: 20/Za/1321.



Anlaşıldığı üzere II. Abdülhamit'in istibdat devrinde toplumun ahlaki vaziyetinin korunması gayri ciddi bir hal almıştı. Nitekim Abdülhamit muhaliflerin peşinde koşmaktan vakit bulduğu zamanlarda genç mekteplilerin Beyoğlu ve Galata taraflarında gezip dolaşmaları, kadınların faytona binmesi, hatta babaları, kardeşleri ve kocalarıyla bile olsa arabaya binmelerini yasaklamış,³⁹ kadınların sokaklarda açık saçık dolaştıklarını söyleyerek örtünmeleri konusunda titiz davranmalarını istemiş, ilgili yasağa uymayanlar hakkında zabıta memurlarınca işlem yapılacağını bildirmişti.⁴⁰ Ancak Galata ve Beyoğlu taraflarında kumarhanelerin, gazinoların, balozların ve içleri yerli ve yabancı hayat kadınları ile dolu umumhanelerin sayıları gün geçtikçe artmıştır.⁴¹ Nitekim 1900'lü yılların başlarında Galata ve çevresinde 100 civarında umumhane mevcuttu.⁴²

Tanzimat dönemine kadar Osmanlı toplumunda Müslüman kadınlar resmen fahişe olamazlardı. Gayri müslim kadınlara ise fuhuşu icray-ı meslek edinmeyi istemeleri üzerine göz yumulurdu.⁴³ Fakat Aksaray gibi Müslüman mahallelerinin ortasında, herkesin gözü önünde ve bilgisi dahilinde Müslüman kadınları çalıştıran, dönemin seçkin kişilerini müşteri olarak kabul eden, gizli veya devletçe ruhsat verilmiş Müslim ya da gayri Müslim umumhaneleri vardı.⁴⁴ Bu işler sözde Müslüman kadınların sıkı bir denetim ve örtünmeye tabii tutulduğu bir dönemde oluyordu.

II. Meşrutiyet'in 23 / 24 Temmuz 1908'de ilanından sonra karşı karşıya kalınan Trablusgarp (1911), Balkan (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı (1914-1918) sonucunda Osmanlı Devleti, büyük felaketlerle yüz yüze kaldı. Ardı ardına yaşanan askeri hezimeler neticesinde zaten iyi durumda olmayan ekonomi iyice zayıfladı. Bu durum gün geçtikçe fakirliği, işsizliği ve sefaleti arttırdı.

1914 yılı ise Osmanlı Devleti için sonun başlangıcıydı. Osmanlı Devleti bir birinin ardınca seferberlik ve cihat ilan ederek I. Dünya savaşına girince İstanbul sokakları bir anda ağlaşan, ekmek bulmaya çalışan kadınlar ile sessiz sedasız evlerinden ayrılan ve askerlik şubelerine ulaşmaya çalışan erkeklerle doldu. Bir gün içinde ekmek bulmak herkesin en büyük sorunu haline geldi.⁴⁵ Öyle ki gıda maddelerin çoğu karaborsaya düşmüş, hatta bir somon ekmeğin fiyatı bir günde 5 kuruştan 55 kuruşa fırlamıştı.⁴⁶ Peşi sıra girilen savaşlar, Karaborsacılığa, istifçiliğe, kamu fonlarının zimmete geçirilmesine ve spekülasyonlara neden olmuş ve bunun neticesinde kısa sürede "harp tüccarı, spekülasyon erbabı, 331-332-333 zengini veya

³⁹ Koçu, **Agm.**, s. 17-18.

⁴⁰ **BOA, İ. HUS.** Dosya No:112 Gömlek, No:1321/L-111, Tarih: 25/L/1321.; **BOA, BEO.** Dosya No: 2252, Gömlek No: 168880, Tarih: 25/L /1321.

⁴¹ Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey, **Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2011, s. 191.

⁴² Engin, **Agm.**, s. 3.

⁴³ Yılmaz Öztuna, **Büyük Türkiye Tarihi, Türk Siyasi Tarihi ve Medeniyeti Tarihi**, Ötügen Yayınevi, İstanbul 1978, C. 9, s. 272.

⁴⁴ Refik Ahmet Sevengil, **İstanbul Nasıl Eğleniyordu (1453'den 1927'ye Kadar)**, İletişim Yayınları, (Hazırlayan: Sami Önal), İstanbul 1993, s. 145.

⁴⁵ Yavuz Selim Karakışla, "Bir Osmanlı Kadınının Hikayesi", **Tarih ve Toplum**, Mart 2003, C. 39, S. 231, s. 133.

⁴⁶ Feroz Ahmad, "Jön Türkler Döneminde Savaş ve Toplum", **Tarih ve Toplum**, Nisan 1999, C.11, S. 64, s. 244.



muhtekir” diye adlandırılan savaş zengini bir kesimin ortaya çıkmıştı. İstanbul’un büyük bir kesimi yoksullaşırken, eğlence düşkünlüğü, alkol tüketimi, kumar, fuhuş, hatta kokain kullanımı giderek yaygınlaşmıştı. Hatta sokaklar dilenen insanlarla dolup taştı.⁴⁷

Yaygınlaşan Fuhuş Karşısında Artan Şikayetler

II. Meşrutiyet’in 1908 yılında ilanı ile birlikte yeniden yürürlüğe giren anayasada, mesken dokunulmazlığı hükmü vardı. Artık hane sahibinin izni olmaksızın hiç kimsenin evine zorla girilemeyecekti.⁴⁸ Bu nedenle eski dönemlerdeki gibi fuhuş yapıldı bilinen veya şüphelenilen evlere baskın yapılamayacaktı.⁴⁹ Nitekim Kastamonu’da fuhuş yapıldığı gerekçesiyle polis bazı evlere baskın düzenleyip yakaladığı kişileri 4 ila 7 gün arasında hapse tutunca, Dahiliye Nezareti 26 Ekim 1910 tarihinde vilayete gönderdiği bir yazıyla, yapılan uygulamanın Kanûn-ı Esasî’ye aykırı olduğunu bildirerek bu tür uygulamaların önlenmesini istedi. Ayrıca Ankara, Hüdavendigar ve Sivas vilayetlerine de 30 Ekim 1910 tarihinde, mesken sahibi davet etmediği takdirde evlere baskın yapılamayacağına ilişkin yazı gönderdi.⁵⁰ Bu durum, fuhuşun yaygınlaşmasında etkili oluyor, ayrıca fuhuşa aracılık ve fuhuşu teşvik edenlerin daha rahat hareket etmelerine olanak sağlıyordu.

Bu vaziyet, gittikçe artan oranda ve toplumun Müslim gayri Müslim tüm kesimlerinde huzursuzluklara ve şikayetlere neden oldu. Mesela, Mart 1910 tarihli bir şikayet dilekçesinde Şişli Süvari Karakolu civarındaki 17 Müslüman hanesinin umumhane yapıldığı haberi yer almakta ve yetkililerden, umumhane haline getirilen evler için mahalle sakinleri tarafından tedbir alınması isteniyordu.⁵¹ Halkın umumhanelerin artması ve fuhuşun yaygınlaşması nedeniyle şikayetlerini yetkili makamlara ilettiler dilekçelerine birkaç örnek verelim.

Temmuz 1910 tarihli bir dilekçede;

⁴⁷ Zafer Toprak, “Birinci Dünya Savaşı’nda İstanbul”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1993-1995, C.2, s. 243.

⁴⁸ Madde 22. Memalik-i Osmaniye’de herkesin mesken ve menzili taarruzdan masumdur. Kanunun tayin eylediği ahvalden maada bir sebeple hükümet tarafından cebren hiç kimsenin mesken ve menziline girilemez. Bkz. Suna Kili, A. Eşref Gözübüyük, **Türk Anayasal Metinleri**, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2000, s. 45.

⁴⁹ Komşular, mahalleye gelen bir kiracının ahlâka aykırı iş yaptığını, evine değişik insanların girdiğini anlar ise önce mahallenin delikanlılarına haber verilir, sonra mahalle imamına, muhtara ve ihtiyar heyetine söylenirdi. Mahalleyi fuhuştan temizlemek için mahalle bekçisine, mahallenin delikanlıları ile civardaki komşulara dikkatli olmaları tembih edilirdi. Fuhuş yapıldığından şüphelenilen haneye gizlice bir adamın girdiği görüldüğü anda bütün mahalleli haberdar edilirdi. İmamın ‘kırın’ emri ile kapı tekmelemlerle açılır, herkes birbirini iterek içeri dolar ve büyük bir gürültü kopardı. Evin her tarafı arandıktan sonra eğer kimse bulunamazsa mahalleli dağılır, geride kalan imam ve muhtar efendiler, Bu yapılanlar çirkin bir şey ise de ahalice namusunuzda bir defa daha inanılması bakımından yine de hakkınızda hayırlı oldu gibi sözler sarf eder, ev sahibinden Özur dilerlerdi. Böyle olmaz da evde bir adam yalanırsa, her tarafından biri tutar, yüzüne tükürülür, yapılmadık hakaret kalmaz, ‘Bre ise yaramaz habis, mahalleimiz senin gibi rezillere mesken olamaz, senin hakkından simdi hükümet gelir’ denilerek yerde sürüklenirdi. Eğer evde bir hovarda ele geçerse baskına gidenlere, çevreden olayı duyanların da katılımıyla kalabalık giderek artar, herkes pencerelele doluşur, adam hayli hırpalanmış ve süklüm püklüm bir şekilde karakola teslim edilirdi. Daha sonra mahalleli ‘Hey gidi, burası namuslu bir mahalledir. Buraya düşünüp taşınmadan girmek ne cesarettir, şimdi buldu belâsını’ gibi sözlerle tekrar fuhuş yapıldığı eve döner, evdekilere ertesi sabahtan tezi yok defolup gitmelerini, aksi halde gerekenin yapılacağını söyleyip dağılırlardı. Bkz. Abdülaziz Bey, **Age.**, s. 339-341.

⁵⁰ Mehmet Temel, “Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Fuhuş ve Frengi İle Mücadele”, **Türkler**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, C. 14, s. 169.

⁵¹ **BOA, DH. MÜ.** Dosya No: 69/-2, Gömlek No: 33, Tarih: 08/Ra/1328.



"Beyoğlu'nda Karye Tepe'de, Feredet sokağında 13 Numaralı hanede Sarkis Agoti adlı kadın, numarasını verdiğimiz haneyi epeydir umumhane olarak işletmekte ve gece ve gündüz giren çıkan sayılamamaktadır. Sokakta oturanlar namuslu ve aile sahipleri olup her birimizin yetişmiş ve yetişmek üzere olan kız ve erkek evlatlarımız bulunduğundan böyle namuslu ailelerin arasında yukarıda adı geçenin bu şekilde burada kalması katiiyen mümkün olmadığı ve bu durumun İslam nazarında da hoş karşılanmadığı hakikati cemaat ve Mutasarrıflıkça bilinen bir gerçektir. Ayrıca ismini verdiğimiz kişinin hanesinde vakitli vakitsiz güürültü, şamata yapılmakta bu dahi bizleri ayrıca endişelendirmekte ve heyecan içinde bırakmakta olduğundan bu kişinin derhâl ihracını talep etmekteyiz."⁵²

Ağustos 1910 tarihli bir başka dilekçede ise şöyle denilmektedir:

"Beyoğlu'ndaki Galavani Sokağı, Tepebaşı'na çıkan, gece gündüz gelip geçenin eksik olmadığı Her iki tarafında da namuslu ailelerin ikamet ettiği bir yerdir. Bu sokakta dört tane de otel olduğu için yabancılarda buradan sık sık geçmektedir. Ancak sokağımızın sekiz numaralı hanesi Ermeni Teresa, dokuz numaralı hanesi Romanyalı Aleksandır, on numaralı hanesi de yine Romanyalı Aştonyer tarafından kiralandıktan sonra umumhane olarak kullanılmaya başlanmıştır. Her ne kadar bunlar odalarını kiraya verdiklerini söyleseler de bu odalarda kalan kadınlar ahlaksızlığın zirvesi sayılabilecek ölçüde rezillikler yapmaktadırlar. Hiçbir şeyden çekinmeden evlerine müşteri almakta, yoldan geçenlere laf atıp sarkıntılık etmekte, pencerelerden sokağa pis şeyler atmakta, bazen de komşularına küfür etmektedirler. Aynı davranışları otelde kalan yabancılara da yapmaktadırlar. Bu evlerin mahalleimizden çıkarılarak sokağımızın şerefine kurtarılmasını ve huzurumuzun sağlanmasını talep etmekteyiz."⁵³

Mahalle sakinleri tarafından yazılan bu tür şikayet dilekçelerinin çok sayıda örnekleri bulunmaktadır. Ancak şikayette bulunanlar sadece mahalle sakinleri değildi. Bu durum İstanbul'da ikamet eden yabancı uyruklu kimselerin de tepkisini çekiyordu. Fransız konsolosluğu, 1912 yılında Mekteb-i Sultani'nin Topthane'ye inen Yeni Çarşı Sokağındaki umumhanelerin kapatılmasını talep ediyordu. Ahmet İhsan Bey tarafından verilen emir ile bu sokaktaki umumhaneler kapatılmaya başlandı. Ancak bu sokakta fuhuş yapıldığı bilinen bir de Amerikan Oteli vardı ve sahibi Fransız vatandaşı idi. Bu yüzden Belediye oraya müdahale edemiyordu. Dolayısıyla otel kapatılacaksa bunu Fransız Konsolosluğu yapacaktı. Hazırlanan bir tertip neticesinde otele baskın veriliyor ve otelde fuhuş yapıldığı Fransız Konsolosluğu ve belediye yetkilileri tarafından tespit edilerek zabıt tutuluyordu. Fakat buna rağmen otel kapatılmadı. Otel sahibi Fransız idi ve baskını yapanlar arasında Fransız Konsolosluğu yetkilileri de vardı. Ancak otel sahibi Amerikan pasaportunu gösterince bir şey yapılamadı.⁵⁴ Bunun gibi pek çok ahlaksız kadın taciri kapitülasyonlardan yararlanarak rahat rahat işlerini yürütüyorlardı.

⁵² BOA, DH.EUM.THR. Dosya No: 47, Gömlek No: 36, Tarih: 21/ Ş/ 1328.

⁵³ BOA, DH.EUM.THR. Dosya No: 46, Gömlek No: 25, Tarih: 10/Ş/ 1328.

⁵⁴ Vahdettin Engin, *Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2009, s. 76-78.



Umumhanelerin işletildiği bölgelerde okullarda bulunuyordu ve okulların müdürleri de bu durumdan oldukça şikayetçiydiler. Mesela, Mekteb-i Sultani yöneticilerinin emniyet yetkililerine, umumhanelerin talebeler üzerindeki olumsuz tesirinden bahsettikleri Haziran 1914 tarihli şikayet dilekçesinde, umumhanelerdeki hafif meşrep kadınların pencerelerde ve balkonlarda açık saçık dolaştıkları ve talebelerin zihinlerini bulandırdıkları, ayrıca okulun hem yan tarafındaki Yeni Çarşı Caddesi'nde sıra sıra umumhanelerin bulunduğu belirtilerek bunların kapatılması talebinde bulunuyorlardı.⁵⁵ Dersaadet Polis Mektebi talebelerinin hafta izinlerinde Beyoğlu'nda bulunan umumhanelere gitmelerinden dolayı zührevi hastalıklara tutulmaları üzerine okul yöneticileri bu konuda tedbir olarak Mektep Nizamnamesi'ne bir madde eklenmesin istemişler ancak hükümet bununa imkan olmadığını bildirerek ancak sağlık şartlarına gereği gibi itina edilmesi için doktorlara tebligatta bulunmuştur.⁵⁶

Nitekim pek çok okul, II. Abdülhamit devrinden beri gittikçe yaygınlaşan ahlaksızlık ortamlarından gençleri uzak tutabilmek ve korumak için tedbirler almaya çalışıyordu. Darüşşafaka gibi şefkat ve himayesine aldığı çocukların ve gençlerin ahlak ve iffetleri üzerinde çok titiz müesseseler, bir talebesinin Galata, Beyoğlu veya Tophane gibi umumhanelerin ve tekin olmayan kimselerin bolca bulunduğu mekanlarda dolaşırken yakalanmasını okuldan atmak için yeterli bir suç olarak görüyordu. Askeri rüştiyeler ve idadiler de talebelerini okul dışında aynı dikkatle korumaya çalışıyor, semtleri halkından dahi olsa kayıkcı, arabacı, tulumbacı ve kahveci takımından kimselerle münasebetleri tespit edilenlere hapis cezası verebiliyor, bu gibi kimselerle münasebetlerini devam ettirmekte ısrar edenleri okuldan atıyordu.⁵⁷

Fuhuşun en yaygın olduğu yer İstanbul idi. Ancak taşrada da fuhuş hızla yaygınlaşmaktaydı. Konya halkı da fuhuşun yaygınlaşmasından şikâyetçidir. Şikâyetlere göre; Konya'da meydana gelen vukuatların ve hapishanede bulunan mahpusların mahkumiyet nedenin çoğunlukla hayat kadınlarıdır. Ayrıca içlerinde 15 yaşlarında çocuklar olduğu gibi 55-60 yaşlarında ihtiyarlar da vardı. Halktan bazı kimseler de zamanlarını belli bir müddetinde hayat kadınlarının peşinden koşmakta ve ailelerinin nafakalarını bu uğurda harcamaktaydılar. Konya'nın neredeyse her tarafında hayat kadınlarının bulunduğu ve ayrıca her köyde en az üç ya da beş fahişenin yaşadığına ve genelde bunların etrafında dolaşmayan gençlerin pek görülmediğinden dem vurularak, Konya'daki kadınlar hapishanesi adeta hayat kadınları ile dolmuştur. Hükümeti bu kadınlara tayin vermekte ve ailelerin de bakmamaktadır. Bu kadınlar hapishaneden çıktıkları zaman yine pezevenkle-

⁵⁵ BOA, DH. EUM. MTK. Dosya No: 77, Gömlek No: 25. 08/B /1332.

⁵⁶ BOA, DH.EUM.THR. Dosya No:3, Gömlek No:1, Tarih: 23/Ş /1327.

⁵⁷ Koçu, Agm., s. 18.



rin eline düşmekte hovardalara pazarlanmaktadırlar.⁵⁸ Konya halkı hükümetten bu soruna bir çare bulmasını istemektedir.

Bolu'da ise Bolu Livası İdare Meclisi bölgede yaygınlaşan fuhuşa karşı tedbir almaya kara verdi. Mecliste önce fuhuşun kontrol altına alınabilmesi için vilayette umumhane açılması gündeme getirilmiş, ancak Müslüman halkın tepkisinden çekinildiği için vazgeçilmiştir. Umumhane açılmayacağı mümkün olmadığı anlaşılınca hayat kadınlarının işleri belediye tarafından karşılanmak üzere tecrithaneye alınması kararlaştırılmıştır. Ancak bu tedbir uzun vadeli ve kalıcı bir yöntem değildi. Nitekim İdare Meclisi, ahlaken ve geçimlerini sağlayabilme konusunda zor durumda olan bu gibi kadınlara din eğitimi alacakları ve dokumacılık öğretilebilecek bir islahevi açılmasına karar verdi. İslahhanede kaldıkları süre içerisinde bu kadınların nefislerini ıslah ettiklerine kanaat getirilirse, yasalara uygun olarak evlenmeleri de sağlanacaktı.⁵⁹ Nitekim bu uygulamanın bir benzerini 1914 yılında hükümette uygulamaya karar vermiştir. Buna göre alenen fuhuş yapan kadınlar ıslahhane veya kadın hapishanesinde tutulacaklar ve haklarında muamele-i kanuniye tatbik olacaktı.⁶⁰

Giderek artan şikayetler ve olaylar karşısında, Emniyet Genel Müdürlüğü konuyla ilgili olarak Beyoğlu Emniyeti'ne gönderdiği bir yazıda, umumhane meselesinin giderek ciddiyet kazandığı, halkın şikayetlerinde haklı olduğu ama şikayetlere kesin bir cevap vermenin zorluğundan bahsediyordu. Emniyet Genel Müdürlüğü umumhanelerin hepsinin kapatılmasının mümkün olamayacağını ve bunların bir araya toplanarak kontrol altında tutulabileceğini düşünüyordu. Fakat umumhaneleri bir araya toplamak meşakkatli ve belediyenin de dahil olması gereken bir işti. Yapılabilecek tek şey umumhanelerin sıkı bir şekilde denetim altına alınması ve mahallelinin rahatsız olmasının önüne geçilmesiydi.⁶¹

1918 yılında dönemin Dahiliye Nazırı İsmail Canbolat, memleketin her tarafına yayılmış olan fuhuş belasından şikayetçi oluyor, fuhuşun önün alınması konusunda sert ve şiddetli tedbirler alınacağını söylüyordu.⁶² Ancak işgal ve mütareke döneminde fuhuş iyice yaygınlaşıyor ve gerek İstanbul hükümeti gerekse emniyet yetkilileri lazım gelen tedbirleri almıyor, alamıyorlardı. Netice itibari ile fuhuşla mücadele konusu Cumhuriyet'e miras kalmıştı.

Hayat Kadınlarının İslahına Yönelik Tedbirler

Umumhanelerle başa çıkmakta zorlanan yetkililer, bir yandan da fuhuş bataklığına sürüklenen kadınları bu hayattan kurtaracak tedbirler arıyorlardı. 1909 yılında Zaptiye Nezareti lağvedilerek yerine Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti ku-

⁵⁸ İmzasız, "Konya'da Ceraim ve Fahişe Karılar", *Sırat-ı Müstakim Mecmuası*, (Babalık'tan İktibas edilmiş), C. 7, S. 177, 12 Kanun-i Sani 1327, s. 337-338.

⁵⁹ Temel, *Agm.*, s. 170.

⁶⁰ *BOA, DH.İD.* Dosya No:818. Gömlek No:62. Tarih: 07/R/1332.

⁶¹ *BOA, DH. EUM. THR.* Dosya No:33. Gömlek No:41. Tarih: 04/Ca/1328.

⁶² İmzasız, "Fuhuşiyat", *Servet-i Fünun Mecmuası*, S. 1409, 5 Eylül 1918, s. 75.



rulduğu zaman İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde Asayiş Şubesine bağlı olarak bir de Zabıta-i Ahlakiye birimi ihdas edildi. Amaç fuhuşun önlenmesinden çok hayat kadınlarının vesikaya bağlanması ve vesikalı kadınların bulaşıcı herhangi bir zührevi hastalık taşımalarının engellenmesi, hasta olana kadınların da tedavilerinin tek elden ve devamlı surette yapılmasının sağlanmasıydı.⁶³

Ahlak zabıtasına bağlı olarak faaliyet gösteren bir polis sanat mektebi de vardı. Hayat kadınları arasında fakirlik nedeniyle fuhuş bataklığına sürüklenen ve hayattan kurtulmak isteyen genç kadınlar için Kabataş'taki Ethem Paşa Köşkü mektep olarak kullanılıyor, burada kadınlara terzilik ve temizlik dersleri verilerek bir meslek edinmeleri sağlanmaya uğraşılıyor ve böylelikle meşru kazanç yolları gösterilerek ıslah edilmeye çalışılıyordu. Bu okul için çok sayıda makinesi temin edilerek, her kadına emeğinin karşılığında belli bir miktar para veriliyordu.⁶⁴

Polis sanat mektebinde yapılan ıslah faaliyeti olumlu sonuçlar doğurmuş ve bu uygulamanın daha da genişletilmesine çalışılmıştır. İstanbul Polis Müdürlüğü'nün bu konuda Emniyet Genel Müdürlüğüne 16 Ağustos 1910 tarihinde gönderdiği bir yazıda, kadınların fuhuşa sürüklenmesinin en önemli sebebinin fakirlik ve geçimlerini temin etme endişesi olduğunu ifade ediyor ve bazı kadınların askeri dikimevlerinde istihdam edilmeleri halinde fakirlik yüzünden fuhuş yapmak zorunda kalan kadınların namuslu bir hayat sürebilecekleri söylenmiştir.⁶⁵

Emniyet Genel Müdürlüğü, İstanbul Polis Müdüriyeti'nin bu teklifini olumlu karşılıyor ve bu kadınların "*namuskârâne*" bir meslek sahibi olmalarının asayişin sağlanması noktasında da faydalı olacağını bildiren bir yazı ile 22 Ağustos 1910 tarihinde Harbiye Nezaretine başvuruyordu.⁶⁶ Harbiye Nezareti ise 1 Eylül 1910 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderdiği cevabi yazıda, dikmiş dikmek için elbise ambarına müracaat eden kadınlara dikebilecekleri malzemelerin verildi ve bu suretle kendilerine başvuran kadınların yaşlarının temin edebilmelerine daima yardımcı olunduğu ve hatta ileriki zamanlarda elbise ambarında çalışan kadınlara gıda yardımı da yapılacağı söyleniyordu. Ancak Harbiye Nezareti bu cevabi yazısında ilginç bir tespitte bulunarak, bu kadınların fuhuş yapmalarının sebebinin zaruriyet ve fakirlik değil alışkanlık olduğunu ileri sürmüştür.⁶⁷

Bu noktada şunu belirtmemiz gerekir ki, 1908-1918 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin ardı sıra girdiği savaşlar nedeniyle zaten mevcut olan ekonomik sıkıntıların daha da şiddetlendiği ve bu durumun yoksulluğu, işsizliği, açlığı ve sefaleti körüklediği, zaten eğitimsiz ve mesleksiz olan pek çok kadının tek dayanakları olan eşlerini, babalarını, ailelerini bir de savaşlarda kaybetmeleri karşısında çaresizce, hayatlarını idame ettirme ve ailelerin yaşesini temin edebilmek zaruretinden ötürü fuhuş bataklığına sürüklenenlerin sayısının az olmadığı da aşikardır.

⁶³ Birinci, *Agm.*, s. 53.

⁶⁴ İhsan Birinci, "*Ahlak Zabıtasının Tarihiçesi*", *Polis Emeklileri Polis Dergisi*, İstanbul Yılı. 12, S. 161, s. 18.

⁶⁵ BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 48, Gömlek No: 36. Tarih: 25/Ş /1328.

⁶⁶ BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 48, Gömlek No: 36. Tarih: 25/Ş /1328.

⁶⁷ BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 48, Gömlek No: 36. Tarih: 25/Ş /1328.



I. Dünya Savaşı sırasında Emraz-ı zühreviye hastanesinde tedavi gören bir kadının hikayesi, bu durumda bulunan için emsal teşkil ediyor. İsmi Mediha olan bu kadıncağız harp sırasında eşi şehit düştükten sonra, bir somon ekmeğin 20 kuruş olduğu bir dönemde devletin verdiği 180 kuruş şehit maaşı ile geçinemediği için ailesine sığınmış ancak sırtına yük olduğu gerekçesiyle babası tarafından evden kovulmuştu. Açlık nedeniyle bir gün ne yaptığını bilemez bir vaziyette iken fuhuş tuzacağına düşmüştür. Başka bir örnek daha verelim. Aynı hastanede tedavi görmekte olan 15 yaşında Devra isimli bir genç kız, harp sırasında ailesini kaybedince her nasılsa bir kadın tacirinin eline düşmüş, bu para için her şeyi yapmaya hazır pezevenk de kızcağızı harp zengini bir ahlaksıza pazarlamıştı. Harp zengini ahlaksızın zührevi bir hastalığı olduğundan bu masum kıza da bulaştırdı. Harp zengini ahlaksız bir yıl sonra mezara girince, masum kızcağız da sonunda emraz-ı zühreviye hastanesine düşmüştür.⁶⁸

Kadınların fuhuş bataklığına düşmelerini engellemek ve düşenleri kurtarmak maksadını güden sivil toplum kuruluşları da vardı. Bunlardan en ünlüsü Ağustos 1916 yılında kurulan Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi idi. Derneğin üç şubesi vardı ve bunlar Sultan Ahmet, Beyoğlu ve Üsküdar'da idi. Tanin Gazetesi 12 Ağustos 1916 tarihli nüshasında cemiyetin kuruluş haberini verirken, kadınların savaştan sonra o güne kadar düşünmeyecekleri işlerde çalıştıklarını yazıyordu.⁶⁹ Ne yazık ki fuhuş da bunlardan birisiydi.

Nitekim bu cemiyet kadınlara istihdam alanları açmayı amaç edinmişti. Cemiyetin maksadını belirleyen nizamnameye göre cemiyetin amacı kadınlara iş bulup "kendilerini namuskârâne temin-i maişete alıştırarak" himaye etmektir. Çalışmak isteyen kadınların başvurmaları için ilan verilince, Cemiyet'e bir buçuk ay içerisinde 14.000'den fazla kadın müracaat etmiştir.⁷⁰

Umumhaneler ve Hayat Kadınları ile İlgili ilk Ayrıntılı Yasal Düzenleme

II. Meşrutiyet döneminde, Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi hakkındaki 30 Aralık 1910 tarihli kanun-ı muvakkatın 6. Maddesi ile İstanbul belediye zabıtasına ait vazifeler polise devredildi. Böylece Umumhaneler ile ilgili denetim polise geçmiş oldu.⁷¹ Ayrıca umumhaneler ve hayat kadınları ile ilgili ilk ayrıntılı mevzuat olan "Emraz-ı Zühreviyyenin Men'i Sirayeti Hakkında Nizamname"⁷² ve "Talimatname"⁷³ 18 Ekim 1915 tarihinde yayınlandı. Talimatname içerik itibarıyla iki konuyu dü-

⁶⁸ C. N. F. (İngiliz Müsteşarlığı Çalışanı), "İstanbul'da Fuhuş", *İctihad Mecmuası*, (Çeviren: İskender Fahrettin Sertelli), C. 4, S. 141, s. 2971-2973.

⁶⁹ *Tanin*, No: 2772, 12 Ağustos 1916.

⁷⁰ Tülin Sümer, "Türkiye'de İlk Defa Kurulan Kadınları Çalıştırma Demeği", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, C. 2, S.10, Temmuz 1968, s. 59.

⁷¹ Zafer Toprak, "Belediye Zabıtası", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1993-1995, C. 2, s. 147.

⁷² *Düstur*, 2. Tertip, C. 7, s. 769-770.

⁷³ *Polis Mecmuası*, S. 66, Nisan 1332s. 66-68; *Polis Mecmuası*, S. 67, Nisan 1332s. 83-88; *Polis Mecmuası*, S. 68, Mayıs 1332s. 109-112.



zenliyordu. Birincisi umumhaneler ve fahişeler hakkında uygulanacak yasal prosedür idi. İkincisi ise zührevi hastalıkların yayılmasına mani olmak üzere özel bir teşkilat kurulması ve bu teşkilatın İstanbul'da Polis Genel Müdürlüğüne, taşrada ise mahalli mülki makamlara bağlanmasıydı. Konumuz dışında olduğu için zührevi hastalıklarla ilgili hükümleri incelemeyeceğiz.

Umumhanelerle İlgili Mevzuat ve Umumhanelerin Durumu

Talimatnameye göre, fuhuş mahalleri umumhane, pansiyon ve buluşma yerleri olmak üzere üçe ayrılmıştı. İstanbul'da Suriçi, Beyoğlu ve Üsküdar bölgelerinde Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından ve taşrada ise mahalli en büyük polis amirliği tarafından ayrılan muntikalardan başka yerlerde umumhane açılması yasaktı. yasaklanan mahallerde mevcut olan umumhanelerin de polisçe tayin edilecek sürenin bitmesinden sonra kapatılması gerekiyordu. Belirli bölgelerin dışında açılan umumhaneler derhal kapatılacaktı. Umumhaneler için tahsis edilen muntikalar İstanbul'da Şehremaneti'ne ve taşralarda belediyelere bildirilecekti.

Fuhuş mahallerinin buldukları kasabaya, muhite ve sınıflarına göre muntikalar belirlenecek ve umumhaneler dört sınıfa, pansiyonlar iki sınıfa ayrılacaktı. Buluşma yerleri sınıflara ayrılmıyordu. İstanbul'da birinci ve ikinci sınıflar için aynı, üçüncü ve dördüncü sınıflar için ayrı ayrı muntikada ayrılacak olan sokaklarda her ikisi bir muntikada olmak üzere muntikalar tahsis olunacaktı. Pansiyonların sınıflara ayrılması noktasında ise içinde bulunan eşyalar ve banyoları kontrol edilerek ev sahibin durumu ve kimliği de dikkate alınacaktı. Bundan sonra pansiyonun tâbi olacağı sınıfın belirlenmesi meselesi Polis Müdürlüğü'nün taktirine kalıyordu.

Birinci sınıf umumhanelerde ve pansiyonlarda müşterilerin ve hayat kadınlarının dinlenebilmeleri için bir salon, bir muayenehane odası ve birkaç tane banyo bulunması gerekiyordu. İkinci sınıf umumhanelerde hayat kadınlarının hanede muayene edildiği taktirde, bir muayenehane odası ve en az bir banyo bulunması lazımdı.

Umumhane açmak isteyen kişi evi temin ettikten sonra bir ay içinde dilekçe ile İstanbul'da Emniyet Genel Müdürlüğü'ne, taşrada ise en büyük polis amirine müracaat etmek zorundaydı. Umumhanenin birden fazla yetkilisi olduğu da ise her biri ilgili dilekçeyi imzalar ve kanun ve uyarılara aykırı olarak meydana gelebilecek hareketlerden dolayı mesuliyeti kabul etmiş olurlardı. Dilekçeye, umumhane açacak kişinin ismi ve şöhreti, yaşı, ikamet ve doğum yeri ile tâbiyeti, umumhane açılacak evin bulduğu semt, mahalle, sokağı ve numarası, mülk (bina) sahibinin isim ve şöhreti, sanat mahalli ve tabiiyeti yazılırdı. Umumhaneyi açacak olan şahsın ve umumhanede çalışacak hizmetçilerin ikişer tane resimleri ile mülk sahibinin binanın umumhane olarak kullanılmasına müsaade ettiğini gösteren belge ve ilgili mahallin belediye tarafından tasdik edilmiş bir krokisinin dilekçeye eklenmiş olması gerekiyordu. Polis tarafından yapılacak tahkikat neticesinde, di-



lekçe sahibinin gerekli koşulları taşıdığı⁷⁴ ve binanın sıhhi ve fenni şartlara sahip olduğu tespit edildikten sonra dilekçe sahibine umumhane açabileceğine dair ruhsatname verilebilecekti.

Umumhane olarak kabul edilen pansiyonlar, namuslu ailelerin oturdukları hanelerin yanında veya karşısında açılmazdı. Ancak müracaat edilmesi halinde, polisçe idari düzene mahzuru olmayan otel gibi umumi müesseselerin arasında bulundurulmasına dikkat edilecek, aksi taktirde derhal kapatılacaktı. Pansiyonlara dışarıdan geçici olarak fuhuş yapmak üzere kadın getirilemez ve kabul edilemezdi.⁷⁵

Otellerin ve fuhuşa mahsus olmayan pansiyonların fuhuş mahalli olarak kullanılması uygun değildi. Bir otelde sahibinin de haberi olduğu halde tekrarlanan surette fuhuş yapıldığı tespit edilirse menedilir ve umumhaneler hakkındaki kurallara tabii tutulması gerekirdi. Bir yerin buluşma mahalli olabilmesi için ise önceden polise müracaat edilerek izin alınması lazımdı. Buluşma yeri tesis ve idaresi de umumhane veya pansiyon açmak ve idare etmek hususundaki hüküm ve kaidelere tabii idi ve ilgili hükümlere aykırı olarak açılan buluşma yerlerinin derhal kapatılması gerekirdi.

Buluşma yeri olarak tahsis edilen hanenin içinde bizzat veya vasıtalı olarak herhangi bir ticaret veya sanat icra edilmesi yasaktı.⁷⁶ Buluşma yeri olarak tescil edilen binanın odaları kadınlara ve erkeklere kiraya verilemezdi. Buluşma yerini açan kişiden başka hiç kimse burada ikamet edemezdi.⁷⁷ Buluşma yeri sahibi, çalıştırmak üzere getirdiği hayat kadınlarının hüviyet cüzdanlarını, kadınların kalacakları oda bulunan masanın üzerine koymaya ve hazırladığı bir deftere gelen kadınların kimlikleriyle geliş gidiş saatlerini kaydederek 24 saatlik kayıt cetvellerini polis dairesine vermeye mecburdu. Hüviyet cüzdanı olmayan kadınları buluşma yerlerine getirmek veya kabul etmek yasaktı.⁷⁸

Umumhane sahibi hayat kadınlarıyla hizmetçilerden⁷⁹ her birinin isim, şöhret, yaş, memleket, tâbiyetlerini ve daha önce nerelerde bulduklarını tespit etmek ve nizamnamesine uydun olarak bir beyanname doldurmak zorundaydı. İlgili belgeyi imzaladıktan sonra ikişer tane fotoğraflarıyla birlikte bu kimselerin umumhaneye kabulünden itibaren 24 saat zarfında umumhanenin tâbi olduğu polis dairesine vermesi gerekiyordu. Buna ek olarak nüfus kağıdı ve pasaportları-

⁷⁴ 25 yaşını doldurmamış kişiler, mahcurlar ve cinayet, hırsızlık, sahtekârlık, kalpazanlık, cinayet işleyenleri saklamak, suç işleyen birine yataklık yapmak, emniyeti suiistimal, dolandırıcılık, kadın ve erkek çocukları fuhuşa teşvik gibi cürümlerle mahkum olup da ceza-i müddetlerini doldurdukları tarihten itibaren 15 seneyi ikmal etmemiş olanlar ve polis tarafından idari sebeplerden ötürü umumhaneleri süresiz olarak kapatılıp da aradan 3 sene geçmeden tekrar açmak isteyenler umumhane açamazlar ve eğer açarlarsa menedilirlerdi. Umumhanesi polis tarafından kapatılarak bu işi yapması yasaklanan kişinin başka biri aracılığıyla bu işi yapmazdı. Bu suretle muvazaalı olarak umumhane idare eden şahıs da aynı şekilde bu işi yapmaktan menedilirdi.

⁷⁵ Aykırı hareket edenler birinci defasında 3 gün, tekrarında ise 1 hafta müddetle kapatılacaktı.

⁷⁶ Aykırı hareket edilmesi durumunda ilgili mekânın ruhsatnamesi geri alınarak çalıştırılması yasaklanacaktı.

⁷⁷ Aykırı hareket vukuunda hane birinci defasında 10 gün kapatılır ve tekrarında ruhsatnamesi geri alınacaktı.

⁷⁸ Aksi takdirde buluşma yeri birinci defasında 3 gün, tekrarında 1 hafta süreyle kapatılacaktı.

⁷⁹ Umumhane, pansiyon veya buluşma mahallerinde çalışacak olan hizmetçilerden erkeklerin 25, kadınların ise 20 yaşını doldurmuş olmaları şartı. Aksi halde umumhaneden derhal çıkarılmaları ve çalıştırılmaları umumhanenin 24 saat müddetle kapatılacaktı.



nı da teslim ederek, karşılığında makbuz ve hüviyetlerine yapıştırılmak üzere bir tane fotoğraf alacaktı. Diğer evrak gerek duyulduğu zaman polis dairesine verilmek üzere saklanırdı.⁸⁰

Umumhane, pansiyon ve buluşma yeri sahipleri, 18 yaşından küçük olduğunu görünüşünden anladıkları gençleri, resmi kıyafeti üzerinde olan mektep talebelerini umumhaneye kabul edemezlerdi. Gençlerle mektep talebelerini kabul eden umumhaneler birinci defasında 15 gün, ikinci defasında 1 ay ve tekrarlanması halinde 1 sene müddetle kapatılacaklardı.

Fuhuş mahalli sahiplerinin veya hayat kadınlarının yanında saklanan ve hükümetçe aranmakta olan mahkum ve şüpheli şahısların derhâl polise bildirilmeleri gerekiyordu. Bu gibi şahısları tanıdığı halde sahipleri tarafından polis dairesine haber vermeyen umumhaneler, birinci defasında 10 gün, ikinci defasında 1 ay ve tekrarlanması halinde 1 seneden az olmamak şartıyla kapatılacaklardı.

Doğrudan veya bir aracı kullanarak namuslu bir kadın veya bakireyi iffal ederek umumhaneye getirdiği veya hayat kadınlığı yapmaktan men edilen kadınları hanesine kabul ettiği tespit edilen umumhanene, pansiyon ve buluşma yeri sahip ve kiracıları birinci defasında 3 ay, ikinci defasında 1 sene ve tekrarında ise 3 sene müddetle işten el çektirilecek ve evler kapatılacaktı. Ayrıca haklarında kanuni takibat yapılacak ve fuhuş mahalli sahipleri, yabancı bir ülkenin vatandaşı iseler sınır dışı edileceklerdi.

Umumhane, pansiyon ve buluşma yerlerinde her tür kumar oynatılması ve uyuşturucu madde kullanılması yasaktı. Bundan umumhane sahipleri sorumluydu. Kumar oynandığı veya uyuşturucu madde kullanıldığı tespit edilen haneler süresiz kapatılacaktı. İçki verilmesi konusu ise ceza kanunundaki ilgili hükümler dikkate alınmak suretiyle umumhane sahibine bırakılmıştı.⁸¹ Ancak umumhanesinde içki vermek isteyenlerin daha önce polise haber vermeleri ve ruhsat almaları gerekiyordu. Umumhanelerde satılan içkilerin fiyatının uygun bir seviyede olması lazımdı.

Umumhane ve pansiyonlarda çalgı çalınabilir, ancak gece yarısından sonra dışarıdan gürültü işitilirse veya halkın huzurunu ve rahatını kaçıracak şekilde gürültü ve şamata olursa çalgı çalmak polisçe menedilecekti. Müşterilerin ve hayat kadınların bir birlerine karşı rekabetini tahrik edecek ve kavga çıkabilecek umumhanelerde çalgı çalınması yasaklanabilirdi.

Fuhuşu bir meslek olarak icra eden kadınların kayıt altına alınması ve herhangi bir zührevi hastalık taşıyıp taşımadıklarının tespit edilmesi gerekiyordu. Umumhane, pansiyon ve buluşma yerlerinde çalışan kadınlar, çalıştıkları evlerin tâbi olduğu sınıfa göre üç, dört veya beş günde bir muayene olmak zorundaydı. Muayene olan kadının sağlıklı oldu veya herhangi bir zührevi hastalıktan dolayı tedavi

⁸⁰ Bu hükümlere aykırı hareket ettikleri tespit edilen haneler birinci defasında 3 gün, ikinci defasında 15 gün ve üçüncü defasında 1 sene süreyle kapatılacaktı.

⁸¹ Aykırı hareket edenlerin haneleri birinci defasında 1 ay, tekrarında ise 1 sene müddetle kapatılacaktı.



altına alınmış olan kadınların tamamen iyileştiklerine dair hüviyet cüzdanlarında işaret olmadıkça umumhane, pansiyon ve buluşma yerlerinde çalışmaları yasaktı.⁸² Hasta kadınların müşteriye çıkmalarına müsaade eden umumhane sahipleri hakkında Ceza Kanunu'nun 99. Maddesi ve 3. Zeyli uyarınca kanuni takibata başlatılacak ve mahkeme sonuna kadar umumhane ve pansiyonlar kapatılacaktı.⁸³

Umumhane ve buluşma yerlerin bir tek kapısının olması gerekiyordu.⁸⁴ Umumhane ve hayat kadınlarının hiçbir zaman kapı ve pencerelerde oturmamaları ve müşteri çekmek için gelene geçene laf atamamaları gerekiyordu. Umumhanelerin sokağa bakan pencerelerinin alt tarafına parmaklık konulması lazımdı.⁸⁵ Ayrıca birinci ve ikinci sınıf umumhanelerde pansiyon ve buluşma yerlerinde müşterilerin kolaylıkla kullanabilecekleri bir yerde olmak şartıyla telefon bulunması mecburi idi.

Umumhane ve buluşma yerlerine ait hususlar bir nüshası mutlaka Türkçe olmak şartıyla çevretilerek umumhanenin salonuna veya divanhanesine fark edilebilecek bir yere asılacaktı. Umumhanelerin giriş kapısında, okunabilecek surette ve diğer evlerin numaralarından tamamen farklı ve büyük harflerle yazılmış, numaralarını gösteren bir levha bulunacaktı.⁸⁶

1920 yılında Sıhhiye Heyeti Müdürlüğü kayıtlarına göre İstanbul'da fuhuş yapılan 175 umumhane mevcuttu. İki Pera'da, biri Galata'da olmak üzere, kentte başlıca üç genelev mahallesi vardı. Pera'daki Abanoz semti, Ziba semtinden üç kat daha büyüktü. Galata bölgesiyse, her ikisinin bileşiminden çok daha geniş bir alana yayılmıştı. Üsküdar'da, Bülbül Deresi'nde, bunlardan daha küçük başka bir mahalle ile kentin çeşitli yerlerinde pek çok başka evler mevcuttu. Pera ve Galata mahallelerindeki kayıtlı evler ve pansiyonlar Hıristiyanlara ve Yahudilere, Üsküdar ve Kadıköy'dekiler Müslümanlara aitti.⁸⁷ İstanbul'daki umumhanelerin buldukları mntıklar göre dağılımı şöyleydi:

⁸² Bu hükme uygun hareket etmeyen umumhane, pansiyon veya buluşma yeri sahiplerinin, birinci defasında 1 ay, tekrarında ise 1 sene müddetle çalışmaları yasaklanır ve haneleri kapatılacaktı.

⁸³ "Adap ve Ahlak-i Umumiyeyi Muhafaza ve Temin ve Inzibat-ı Takrir ve Emraz-ı Sariyenin Tahribatını Tahdit Etmek üzere Kanun-ı Ceza'nın 99. Maddesi, 3. Zeyli", **Düstur**, 2. Tertip, C. 4, s. 311-312.

⁸⁴ Umumhanenin birden fazla kapısı olduğu anlaşılırsa fazla kapılar kapatılmakla birlikte hane 1 hafta süreyle kapatılacaktı.

⁸⁵ Bu hükme aykırı hareket eden umumhaneler birinci defasında 1 hafta, tekrarında ise 1 ay müddetle kapatılacaktı.

⁸⁶ İlgili hükümlere aykırı hareket eden umumhane birinci defasında 24 saat, ikinci defasında 1 hafta ve tekrarlanması halinde 1 ay süreyle kapatılacaktı.

⁸⁷ Charles Trowbridge Riggs, "Yetişkinlerde Suç", **İstanbul 1920**, (Derleyen: Clarence Richard Johnson, Çeviren: Sönmez Tamer), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995, s. 306.



UMUMHANELERİN SEMTLERİNE VE SAHİPLERİNİN UYRUKLARINA GÖRE DAĞILIMI

	<i>Abanoz</i>	<i>Ziba</i>	<i>Galata</i>	<i>Üsküdar</i>	<i>Kadıköy</i>	<i>Toplam</i>
Sahibi Rum	37	13	28	10	1	79
Sahibi Ermeni	19	10	6	--	--	35
Sahibi Yahudi	3	--	42	--	--	45
Sahibi Macar	--	--	1	--	--	1
Sahibi Mısırlı	--	--	--	--	1	1
Sahibi Zenci	--	--	--	2	--	2
Sahibi Boşnak	--	--	--	1	--	1
Sahibi Türk	--	--	--	7	4	11
Evlerin Sayısı	59	23	77	10	6	175

Kaynak: Charles Trowbridge Riggs, "Yetişkinlerde Suç", İstanbul 1920, (Derleyen: Clarence Richard Johnson, Çeviren: Sönmez Tamer), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995, s. 306.

Abanoz semti içinde, Abanoz, Küçük Kasıcı, Kilid, Lale, Fıçı ve Karnavula sokakları yer almaktaydı. Ziba semti içinde, Ziba, Küçük Ziba, Paşa Bakkal ve Ananik sokakları bu tür evlerin bulunduğu yerlerdi. Galata Mahallesi, Zürefa, Beyzade, Şerbethane, Karaoğlan, Badem, Şeftali, Oğlak ve Bülbül sokakları kapsamaktaydı. Üsküdar'daki bütün evler Bülbül Deresi'ndeydi. Kadıköy bölgesinde, Rıza Paşa'da dört, Yel Değirmeni ve Orta sokaklarında (Moda'da) birer umumhane bulunmaktaydı. Ayrıca İstanbul'un çeşitli muntıklarında kayıt dışı olarak fuhuş yapılan 20-25 dolayında otel bulunuyordu.⁸⁸

II. Meşrutiyetin ilanından beri umumhanelerin bir araya toplanması düşünülüyor ancak bu plan bir türlü hayata geçirilemiyordu. Mütareke ve işgal dönemlerinde de umumhanelerin tek muntıkada toplanması sağlanamayınca umumhanelerin bulduğu semtlerin halkı tıpkı II. Meşrutiyet Dönemi'nde olduğu gibi şikayetlerine devam etmiştir.

Mesela Ocak 1920 tarihinde Kadıköy Duvardibi Mahallesi Rıza Paşa muntıkası, Emniyet Genel Müdürlüğüne oluşturulan bir komisyon tarafından umumhane tahsis edilmişti. Bunun üzerine umumhanelerin bulunduğu mahallerin civarında ikamet eden semt sakinleri önce bu duruma itiraz ettiler. Sonuç alınamayınca mahalle sakinleri bu konuyla ilgili peş peşe şikayet dilekçeleri yazmaya başladılar. Çocuklarının ve genç kızlarının önünde, açıkça fuhuş yapıldığından şikayet ederek Kadıköy Duvardibi Mahallesi'ndeki umumhanelerin kapatılmasını veya başka bir yere taşınmasını istiyorlardı.⁸⁹

Halkın yoğun şikayetleri neticesinde Dahiliye Nezareti, konunun İstanbul Emniyet Genel Müdürlüğü'nce araştırılmasını istedi. İstanbul Emniyet Genel Müdürlüğü, Kadıköy'deki umumhanelerin bulunduğu mahallin Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan bir komisyonca belirlendiğini, Duvardibi Mahalle-

⁸⁸ Riggs, *Age.*, s. 306.

⁸⁹ BOA. DH. EUM.AYŞ. Dosya No: 29, Gömlek No. 98. Tarih: 14/R/1338.



si'ndeki umumhanelerin kapatılması halinde hayat kadınları ve umumhanelerin diğer mahallere dağılacağını, bunların gittikleri yerlerde de genel ahlaki bozacağı ve bu durumun da halkın şikayetlerini büsbütün artıracığını ileri sürerek, umumhanelerin mevcut mntıklarından çıkarılmalarının uygun olmadığını, ahalinin istirahatının temini için umumhanelerde içki içilmesi ve çalgı çalınmasının yasaklanması halinde huzurun sağlanabileceğini bildirmiştir.⁹⁰ Kısacası emniyet yetkilileri sorunun çözümü noktasında halktan gelen şikayetleri yine göz ardı etme yoluna gitmişlerdi.

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte fuhuşa karşı etkin bir mücadele başlandı. Yıllardır çözülemeyen umumhanelerin bir araya toplaması meselesinin üzerine gidildi. Dağınık halde bulunan umumhaneler Galata köprüsünün Galata tarafında toplandı. Kadıköy ve Üsküdar'daki umumhaneler tamamen kapatıldı. Feri-diye'de bir Müslüman hayat kadınlarının çalıştıkları bir umumhane mahallesi kuruldu. Beyoğlu'nun umumhane dolu sokakları fuhuşhanelerden temizlenerek Abanoz ve havalisine toplandı. İstanbul'un her tarafında özellikle Beyoğlu, Şişli, Kadıköy, Moda ve Tarabya gibi zengin ve gezme semtlerinde çok fazla yayılmış olan randevu evleri ve gizli batakhanelerle ciddi bir mücadeleye girişildi. Netice itibari ile 1920'li yılların sonlarına gelindiğinde İstanbul'da kayıtlı olan 110 tane umumhane vardı. Bunların 52'si İslam ve Hristiyanlara ait olmak üzere Beyoğlu mntığında, 58'i ise çoğunluğu Hristiyanlara ait olmak üzere Galata mntığında bulunuyordu.⁹¹

Hayat Kadınları ile İlgili Düzenlemeler ve Hayat Kadınlarının Durumu

Talimatnameye göre, menfaat karşılığı devamlı bir suretle kendisini başkalarının zevklerine hasretmeyi sanat edinen ve çeşitli erkeklerle cinsel münasebette bulunan bir kadın "fahişe" olarak adlandırılmıştır. 18 yaşını bitirmeyen bir genç kızın, velisinin rızası olsa bile umumhane, pansiyon ve buluşma yerlerine geçici suretle dahi olsa kabul edilmeleri yasaktı. 20 yaşından küçük olup icra-yı fuhuş eden genç kızlar, velisi tarafından istenildiği zaman derhal teslim edilmek zorundaydı.⁹²

Öteden beri müşteri bulmak sanatını icra eden ve "sürtük" denilen fahişeler umumhanelerin bulunduğu mntıkanın haricinde oturamazlardı. Umumhane, pansiyon ve buluşma yerlerinden başka yerlerde müşteri kabul etmeleri yasaktı. Hayat kadınlarının sokak ve caddelerde müşteri aramak üzere dolaşmaları ve yollarda durarak beklemleri yasaktı.⁹³ Umumi mahallerde, sokaklarda halkı rahatsız edecek tarzda hareketlerde bulunmaları ve gelene geçene sarkıntılıkta etmeleri, fuhuş yapmak maksadıyla çeşitli davranışlarda bulunarak müşteri davet et-

⁹⁰ BOA. DH. KMS. Dosya No: 61/-1, Gömlek No. 62. Tarih: 07/Za/1339.

⁹¹ İmzasız, "İstanbul'da Fuhuş Meselesi", **Resimli Ay Mecmuası**, S. 9, Teşrin-i Sani 1929, s. 12-14.

⁹² Buna aykırı hareket eden umumhane, pansiyon ve buluşma yerleri 2 sene süreyle kapatıldı.

⁹³ Aykırı hareket eden kadınlar birinci defasında 1 ay, ikinci defasında 3 ay ve tekrarlanması halinde 1 sene süreyle çalışmalarını yasaklanacaktı.



meleri yasaktı.⁹⁴ Bunların bir umumhane veya pansiyonda kayıtlı olmaları ve bir hüviyet cüzdanı (vesika) almış olmaları gerekiyordu.

Hayat kadınları evlerine dönmek, başka bir umumhaneye geçmek veya farklı bir bölgeye gitmek isterlerse bu hususta serbestti. Bulunduğu umumhaneyi terk etmek veya başka bir tarafa gitmek isteyen hayat kadınları, önce polise müracaat ederek “nakl-i mahall vesikası” almak daha sonra umumhaneden ayrılmak zorundaydı. Umumhane sahibi, bu vesikayı görmeden kadının eşyasını veremez ve hesabını kesmezdi, ayrıca habersizce kaybolan hayat kadınlarını 24 saat içerisinde polise bildirmeye mecburdu.⁹⁵ Kadınların umumhanede kalmalarını sağlamak için borca sokulmaları veya diğer umumhanelere satılmaları yasaktı.⁹⁶

Hayat kadınlarının umumhanelerde çalışabilmeleri için bir hüviyet cüzdanı almaları gerekiyordu.⁹⁷ Umumhane sahibi Emniyet Müdürlüğü'ne gerekli evrakları verdikten sonra evraklar Emniyet Müdürlüğü tarafından kontrol edilir ve vesika almak isteyen kadın yetkili bir muayenehanede doktor tarafından herhangi bir zührevi hastalık taşıyıp taşımadığı tespit edildikten sonra İstanbul'da Emniyet Genel Müdürlüğü, taşralarda mahalli en büyük polis amiri tarafından hayat kadınına, isim, şöhret ve fotoğrafının bulunduğu tasdikli bir hüviyet cüzdanı verilecekti. Hayat kadınları alacakları hüviyet cüzdanı için 5 kuruş vermeye mecburdu.

Hüviyet cüzdanı alıncaya kadar hayat kadınları ya çalışmayacaklar ya da muayenehaneye gönderileceklerdi.⁹⁸ Hüviyet cüzdanları her hayat kadının kaldığı odada en kolay görülebilecek bir yere asılmak zorundaydı ve aynı odada birden fazla hayat kadını çalışıyorsa hepsinin cüzdanları duvara asılmış olmalıydı.⁹⁹ Hayat kadınları sokağa çıktıkları zaman hüviyet cüzdanını yanına almak zorundaydı. Hüviyetlerini yan almaktan başka yerlerde fuhuş yapan hayat kadınlarının çalışmaları yasaklanacaktı. Ayrıca yaşları müsait olan ve erkeklerle hayat kadınları gibi münasebette bulundu tespit edilen umumhane sahibi, kiracıları ve çalışanları da hayat kadınlarının hakkındaki hüküm ve muamelelere tâbi idiler.

Bulaşıcı hastalıkların sirayetini önlemek için alınan tedbirlere, hastane ve muayene masraflarına katkıda bulunmak üzere bütün fuhuş mahallerinden sınıflarına göre aylık ücret alınacaktı. Buluşma yerleri sahip veya kiracıları ayda 10 lira ücret vermekle mükellefiter. Üçüncü ve dördüncü sınıf umumhanelerde çalışan hayat kadınları mutlaka muayene edileceklerdi. Birinci ve ikinci sınıf hanelerde çalışıp, hanelerinde muayene olmak isteyenler ayrıca ayda 1 lira ödeyecekler,

⁹⁴ Bu hükme aykırı hareket edenler cezalandırılırlar, yabancı iseler sınır dışı edileceklerdi.

⁹⁵ İlgili hükme aykırı hareket eden umumhane birinci defasında 1 hafta ve tekrarıda 15 gün kapatılacaktı.

⁹⁶ Bu hükme aykırı hareket edenlerin evleri birinci defasında 1 ay, ikinci defasında 6 ay ve tekrarıda 2 sene süreyle kapatılacaktı.

⁹⁷ Hüviyet cüzdanları 12 cm. eninde ve 16 cm. boyunda bir kitap şeklindeydi ve hepsi birden açılacak şekilde bütün bir kağıttan ibaretti. Hayat kadınların cüzdana koyulan resimleri de dikkat çekecek ve cüzdanın bir sayfasını kaplayacak kadar büyük olması gerekiyordu.

⁹⁸ Hüviyet cüzdanı olmayan kadınları kabul edenlerin evleri birinci defasında 10 gün, ikinci defasında 1 ay ve tekrarıda 1 sene kapatılacaktı.

⁹⁹ Bu hükmün uygulamasından umumhane sahipleri sorumluymdu ve bu hüküm uygulanmadığı taktirde birinci defasında 1 hafta, tekrarı halinde ise 15 gün süreyle evi kapatılacaktı.



vermedikleri taktirde muayenehanelere gönderileceklerdi. Fuhuşu icra-yı meslek edinen kadınlarla ayrıca bir yerde başlı başına oturan hayat kadınları aylık 1 lira ücret vereceklerdi. Hanelerinde muayene edildikleri taktirde ayda 1 lira daha vermekle mükellef olacaklardı. Meydana gelecek ihtiyaç ve lüzum üzerine belirlenen mıntıklar dışında tahsis olunacak muayenehanelere gönderilen kadınlardan ayda 50 kuruştan 2 liraya kadar ücret alınacaktı.

Fuğuş mahallerindeki hayat kadınlarının aylık ücretleri, umumhane, pansiyon ve buluşma yeri sahip veya kiracıları tarafından toplanıp, tahsilat için gelen görevli memura verilmesi gerekiyordu. Hane sahipleri, kiracıları veya hayat kadınları aylık ücreti peşin olarak aydan aya ödemedikleri taktirde geçici olarak işlerinden el çektiler ve bu durumdan hane sahibi veya kiracıları sorumlu tutulacaklardı.

1920 YILI SİHHİYE MÜDÜRİYETİ KAYITLARINA GÖRE VESİKALI HAYAT KADINLARININ SAYISI					
	<i>Pera</i>	<i>Galata</i>	<i>Suriçi</i>	<i>Kadıköy ve Üsküdar</i>	<i>Belirsiz</i>
<i>Hristiyan ve Yahudi</i>	714	643	1	9	--
<i>Müslüman</i>	56	--	134	168	446
TOPLAM	770	643	135	177	446
GENEL TOPLAM	2171				

Kaynak: Charles Trowbridge Riggs, "Yetişkinlerde Suç", İstanbul 1920, (Derleyen: Clarence Richard Johnson, Çeviren: Sönmez Tamer), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995, s. 308.

UYRUKLARINA GÖRE HAYAT KADINLARININ DAĞILIMI			
<i>Müslüman (Osmanlı)</i>	774	<i>Fransız</i>	5
<i>Rum (Osmanlı)</i>	691	<i>Sırp</i>	5
<i>Ermeni (Osmanlı)</i>	194	<i>Bulgar</i>	5
<i>Musevi (Osmanlı)</i>	124	<i>Alman</i>	3
<i>Rus</i>	171	<i>Polonya</i>	2
<i>Yunan</i>	90	<i>Arap</i>	2
<i>Avusturya</i>	23	<i>Yugoslavya</i>	1
<i>Romanya</i>	23	<i>Amerika</i>	1
<i>İtalyan</i>	12	<i>İran</i>	?
TOPLAM	2126		

Kaynak: Mustafa Gâlib, *Fâhişeler Hayatı ve Redâet-i Ahlâkiyye*, Mahmud Bey Matbaası, 1338, s. 73-74.

1917 yılında Çarlık idaresinin dağılmasıyla Rusya'dan kaçıp İstanbul'a sığınan Beyaz Ruslar da gerek içkili yerlerin gerekse umumhanelerin yeni sermayeleri oldular. Resmi istatistiklere göre mütareke ve işgal dönemi boyunca umumhanelerde 171 vesikalı Beyaz Rus hayat kadınlığı yaptılar. Ayrıca barlarda gazinolarda



çalıştılar. İstanbullular bu Rus göçmeni kızlara “haraşo” lakabını taktı. Bu kadınlar uzunca bir müddet İstanbul’un eğlence hayatının gözdeleleri olarak kaldı.¹⁰⁰

1920 yılında Sıhhiye Heyeti’nin resmi verilerine göre İstanbul’da 2171 kayıtlı hayat kadını vardı. Sıhhiye Heyeti Müdürlüğü yapan İbrahim Asaf Bey İstanbul’da gizli fuhuş yapanların da dahil edilmesiyle birlikte 4000-4500 civarında hayat kadınının olduğunu söylemiştir.¹⁰¹ Mustafa Gâlib’in yayınladığı resmi belgede ise 2126 kayıtlı hayat kadının bulunduğunu ve gizli olarak fuhuş yaptığı düşünülen 979 da vesikasız hayat kadını olduğunu görmekteyiz.¹⁰²

Yukarıda da zikretmiş olduğumuz üzere Cumhuriyetin ilanı ile fuhuşla mücadele edilmesi neticesinde İstanbul’da vesikalı hayat kadını sayısı 1926 senesinde 869, 1927’de 793 ve 1928 yılında 860 idi. Gizli olarak fuhuş icra eden kadınların sayısı 500 civarındaydı.¹⁰³ Kayıtlı hayat kadını sayılarının geçmiş yıllardaki sayılara oranla düşük çıkmasının ardında Cumhuriyet idaresinin fuhuşla etkin bir savaşa girişmesinin dışında mübadeleye tabii tutulan Rum hayat kadınlarının istatistiklerin haricinde kalmasının da etkisi olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Zabıta-i Ahlakiye ve Sivil Memurların Vazifeleri

Umumhaneler, pansiyonlar, buluşma yerleri ve hayat kadınlarının sıhhi ve idari işleriyle meşgul olmak üzere İstanbul Polis Müdürlüğü Ahlak Zabıtası Şubesi’nde bir memur ile Sıhhiye Heyeti Reisi görevliydi ve bu görevlilerin maiyetlerinde yeterli sayıda katip çalıştırılırdı. Fuhuş ile uğraşanların ve kayıt ettirilmeden fuhuş yaptırılan hanelerin tahkiki ve meydana çıkarılması ile görevlendirilmek üzere İstanbul’da gerekli olan yerlerde ayrıca özel memurlar kullanılırdı. Ahlak Zabıtası olmayan yerlerde bu vazife polis memurları tarafından yapılırdı. Buluşma yerleri ancak müdürlükçe tayin edilen sivil memurlar tarafından teftiş edilebilirdi.

İstanbul’da Polis Genel Müdürlüğü ve gerekli görülen büyük şehirlerde en büyük polis amirince lüzumu kadar sivil memur tayin edilirdi. Bunlar yanlarında hüviyet ve resimlerinin bulunduğu birer cüzdan taşırıldardı. Sivil memurlar, idarece belirlenen mıntıkların dışında fuhuş yapılan yerleri bu işten menetmek, genç kızları, çocukları ve namuslu kadınları iğfal ile fuhuşa teşvik edenler hakkında tetkikat yapmak, nerede ve kimlerin vasıtasıyla ve yardımıyla gizli fuhuş icra olunduğunu araştırıp bildirmekle vazifeliydiler.

Sivil memurlar umumhane, pansiyon ve buluşma yerlerinde kayıt edilmemiş vesikasız hayat kadınlarının çalıştırıldığını tespit ederlerse derhal o mahallin merkez memurluğuna bilgi vermeleri ve bir rapor tutarak müdüriyete sunmaları gerekirdi. Bir kadının fuhuşu i’tiyat ve sanat ittihaz ettiği anlaşılırsa sivil memurlar

¹⁰⁰ Paul Dumont, “Beyaz Yıllar”, İstanbul 1914-1923, (Derleyen: Stefanos Yerasimos), İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 185; Jak Deleon, Beyoğlu’nda Beyaz Ruslar, Remzi Kitabevi, İstanbul 2008, s. 15.

¹⁰¹ Riggs, Age., s. 308, 312.

¹⁰² Mustafa Gâlib, Fâhişeler Hayatı ve Redâet-i Ahlâkiyye, Mahmud Bey Matbaası, 1338, s. 74-75.

¹⁰³ İmzasız, Resimli Ay Mecmuası, S. 9, s. 12-14.



olabildiğince detaylı bir tahkikat yaparak o kadın hakkında vakalarını, günlerini, mahallerini, hüviyet ve ikametgâhları gibi çeşitli bilgileri içeren delilli bir rapor vermeye mecburdu. Bundan önce hiçbir teşebbüste bulunamazlardı.

Sivil memurlar şikayetlere ve yanlış muamelelere meydan vermemek için tahkikatını gayet esaslı yapmaya ve edindiği malumatı hiç kimseye söylememeye mecburdu. Aksi hareket eden ve bu hususta müsamaha ve kötü niyeti görülen memurların şiddetle mesul tutulmaları gerekirdi.

Umumhaneler, pansiyonlar ve buluşma yerleri her zaman polis memurları tarafından teftiş edilebilirlerdi. Ancak teftişler, Komiser, Komiser Muavini ile Umumhane, pansiyon ve buluşma yerlerinin tabii olduğu merkez memuru, Serkomiseri veya bu husus için tayin ve tahsis edilen ve gerekli vesikaları taşıyan Ahlak Zabıtası memurları tarafından yapılırdı. Fakat kavga, imdat isteme, asayiş bozacak bir suçun meydana gelmesi veya polisçe aranan bir şahsın yakalanması hallerinde polis memurları usulü dışında fuhuş mahallerine girebilmekteydiler.¹⁰⁴

Fuhuşla Uluslararası Mücadele ve Osmanlı Devleti

Kadın satıcıları gerek İstanbul'dan transit geçen, gerekse Osmanlı tebaasından olan genç kızları kandırarak veya zorla fuhuş bataklığına çekerek sermaye yapmaya çalışırlardı. Yurtdışından özellikle de doğu Avrupa ülkelerinden getirdikleri kızları İstanbul'daki umumhanelerde pazarlıyorlardı.¹⁰⁵ Hatta İstanbul'da kadın ve kızları kandırarak yurtdışına satanlar bile vardı.¹⁰⁶ İstanbul aynı zamanda kadın tacirleri için İskenderiye, Kahire, Port Said, Bombay, Singapur ve Saigon gibi Doğu'nun fuhuş merkezi sayılan bölgelerine gönderilecek kızların kısa süreyle bekletildikleri bir liman vazifesi de görüyordu.¹⁰⁷

Özellikle 1800'lü yılların sonu ile 1900'lü yılların başlarında kadın ticareti ve fuhuş, uluslararası bir sorun haline almıştı. Bu amaçla ilki 18 Mayıs 1904, ikincisi 4 Mayıs 1910, üçüncüsü Milletler Cemiyeti öncülüğünde 30 Haziran - 5 Temmuz 1921 tarihlerinde olmak üzere üç uluslararası konferans düzenlenmiştir. İlk iki konferansta, kendi rızaları veya cebir vasıtasıyla, fuhuş maksadı ile kadın veya çocuk ticareti ile uğraşanların ve buna aracılık edenlerin veya bir yerden başka bir yere sevk edenlerin cezalandırılması gerektiği öngörülerek "*Beyaz Kadın Ticaretinin Zecren Men'ine Dair Milletlerarası Sözleşme*" adıyla uluslararası bir anlaşma yapıldı. Konferansa katılan ülkeler¹⁰⁸ arasında kadın ve çocuk ticareti suçunu işleyenlerin

¹⁰⁴ Ahlak zabıtası ve sivil memurların vazife ve salahiyetleri ile ilgili daha geniş bilgi almak için bkz. Musa Ali, "*Zabıta-ı Ahlakîye*", *Polis Mecmuası*, S. 128, Ağustos 1336, s. 479.; İmzasız, "*Zabıta-ı Ahlakîye*", *Polis Mecmuası*, S. 130, Teşrin-i Evvel 1336, s. 401-403.

¹⁰⁵ BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 1, Gömlek No: 34, Tarih: 19/Ş/1327.

¹⁰⁶ BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 20, Gömlek No: 16, Tarih: 12/C/1329.

¹⁰⁷ Bali, *Ağm.*, s. 2.

¹⁰⁸ 4 Mayıs 1910 tarihinde Paris'te düzenlenen konferansa on üç ülke katılmıştır. Osmanlı Devleti bu konferansa iştirak etmemiştir. Katılımcı ülkeler şunlardır: Almanya, Avusturya, Belçika, Brezilya, Danimarka, Fransa, Hırvatistan, İngiltere, İspanya, İsveç, İtalya, Portekiz, Rusya. Anlaşmayı daha sonra imzalan ülkeler için bkz. http://www.whatconvention.org/en/ratifications/309?sort_by=reservation&order=asc&page=2. Erişim tarihi: 10 Nisan 2011.



iadesine dair herhangi bir hüküm bulunmamaktaydı. Bu yüzden bu suçları işleyenler ya ele geçirildikleri ülkelerde cezalandırılacaklar ya da suçun işlendiği ülkeye iade edilmeleri sağlanmaya çalışılacaktı.¹⁰⁹

Osmanlı devleti 1904, 1910 ve 1921 tarihlerinde fuhuş ve kadın ticareti ile uluslararası mücadele edilmesi amacıyla düzenlenen konferanslara katılmadı. Ancak 1914 yılında Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau'nun ev sahipliğini yaptığı bir toplantıda fuhuşla mücadele için bir komite oluşturulması kararlaştırıldı. Toplantı neticesinde İstanbul Kadın Ticaretini Yok Etme Cemiyeti'nin kurulmasına, bu cemiyetin aynı amacı güden Londra'daki Uluslararası Komite ile Avrupa'nın diğer başkentlerinde kurulan milli komitelerle çalışmasına karar verildi. Girişimin önderi İstanbul'daki Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau idi. Maliye Nazırı Reşat Paşa ise komitenin başkanıydı. Reşat Paşa başkanlığında kurulan Uluslararası Komite mücadelede kararlı gözükmüyordu. Nitekim komitenin bir büro tutması, daimi bir sekreter ve limanlarda temsilci olarak görev yapacak bir kişinin istihdam edilmesi, kandırılarak veya zorla fuhuş bataklığına sürüklen kızların kalabilecekleri bir sığınma evi kurulması planlanıyor ve genç kızların geldikleri ülkelere iade edilebilmeleri için gerekli tedbirlerin alacağını bildiriyordu. Ayrıca fuhuş trafiğini yönetenler hakkında istihbarat toplayıp bu kişilerin sınır dışı veya sürgün edilmeleri için çalışmaya da kararlıydı.¹¹⁰

Nitekim 1915 yılın Ocak ve Şubat aylarında İstanbul Polis Müdürü Osman Bedri Bey'in istihbari faaliyetleri neticesinde çeşitli meslek grubuna mensup 168 kadın taciri tutuklanarak ya sınır dışı edilmiş ya da Osmanlı torakları dâhinde sürgüne gönderilmiştir. Haklarında takibat yapılan 168 kişiden 162'si sınır dışı edilirken, 4 kişi Sivas'a, 1 kişi de Kayseri'ye sürgüne gönderilmiştir. 1 kişi ise serbest bırakılmıştır. Fakat ahlak dışı yollardan para kazanmaya alışan bu gibi kimselelerin tekrar İstanbul'a gelmeye çalışacakları aşikardı. bu gibi kişiler gönderildikleri yerden İstanbul haricinde istedikleri yere gitmekte serbesttiler ve Dahiliye Nezaretinden müsaade almaları şartı ile İstanbul'a da gelebilirlerdi.¹¹¹

¹⁰⁹ Sulhi Dönmezer, *Ceza Hukuku Özel Kısım, Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1983, s. 322-324.

¹¹⁰ Bali, *Agm.*, s. 23-24.

¹¹¹ *BOA, DH. EUM. ADL*. Dosya No: 48, Gömlek No: 9, Tarih: 1/R/1332.; *BOA, DH.UMVM*. Dosya No:124 Gömlek No:79, Tarih: 10/R/1335.



UYRUKLARA GÖRE DAĞILIM					
Rus	100				
Rumen	23				
Osmanlı	18				
Avusturya	10				
Yunan	5				
İngiliz	4				
İtalyan	3				
Arjantin	2				
Pers	1				
Brezilya	1				
Fransa	1				
TOPLAM	168				

CEZAI TAKİBATIN NETİCESİ	
Sınır Dışı Edilen	162
Sürgüne Gönderilen	5
Sebest Bırakılan	1
Toplam	168

MESLEKLERE GÖRE DAĞILIM					
Pezevenk	27	Aşçı	2	Turist Rehberi	1
Terzi	20	Uşak	2	Kadın Tedarikçisi	1
Boyacı	12	Garson	2	Tiyatro Sahibi	1
Kunduracı	9	Fotoğrafçı	2	Aktör	1
Umumhane İşleticisi	9	Müzişyen	2	Şapkacı	1
Berber	8	Tenekeci	2	Tuhafiyeci	1
Umumhane Sahibi	6	Marangoz	1	Alkollü İçki Taciri	1
Kasap	5	Kumaşçı	1	Konsolosluk Çalışanı	1
Seyyar Satıcı	4	Barmen	1	Simsar	1
Kahvehane Sahibi	4	Umumhane Aracısı	1	Zangoç	1
Beyaz Köle Taciri	4	Şekerci	1	Fırıncı	1
Giireşçi	4	Tercüman	1	Avukat Memuru	1
Otel Sahibi	3	Kuyumcu	1	Beyaz Köle Taciri Yardımcısı	1
Duvarcı	3	Kahve Satıcısı	1	Mesleği Tespit Edilemeyen	1
Kuru Gıda Satıcısı	3	Kadınları Teslim Alan "Acetra"			
Ev Sahibi	3	Makinist	1	TOPLAM	168

Kaynak: Tablolar, Rifat Bali'nin "Yirminci Yüzyılın Başlarında İstanbul'un Fuhuş Âleminde Yahudilerin Yeri" isimli makalesinde yayınladığı "NARA, RG59, 24 Mart 1915 tarih ve 867.1152/3" sayılı belgeye göre hazırlanmıştır.

Türkiye, Lozan Anlaşması ile bu ahitnamenin 99 ve 100. Maddelerinde sayılan ve içinde 1910 ve 1921 tarihli fuhuş ve kadın ticareti anlaşmalarının da bulunduğu uluslararası muahede ve itilafnamelere katılmayı kabul etmiştir. Ancak 1926 senesinde sözü geçen sözleşmelere katılma meselesi 1926 yılında TBMM'ye geldiği zaman Meclis 241 numaralı kararıyla ilgili anlaşmaların onaylanmasını geri bırakmıştır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti, 11 Ekim 1933 tarihinde Cenevre'de düzen-



lenen fuhuş ve kadın ticareti ile ilgili sözleşmeyi 15 Nisan 1935 tarih ve 2693 sayılı kanun ile tasdik ederek 1904, 1910 ve 1921 tarihli anlaşmaları da onaylamış oldu.¹¹²

Umumhanelerde Hayat

Hayat kadınları, fuhuş icra-yı meslek edinen ve “*Fahişe, Sermaye veya Âliüfte*” olarak adlandırılan kadınlar vardı.¹¹³ Bu zavallı kadınların üzerinden ceplerini doldurma heveslisi olan kadın simsarı pezevenkler ise “*Esnaf-ı Zengâhbegân, Muhabbet Tellalı, Gönül Postacısı, Dert Ortağı, Sırdaş, Vasıta, Delil-i Uşşak ve Hevenkçi*” olarak bilinirdi.¹¹⁴ Umumhane sahibi kadınlar “*Mama veya Anne*” olarak isimlendirilirlerken umumhane sahibinin yanında çalışan kadınlar ise “*Teyze veya Abla*” olarak çağrılırlardı.¹¹⁵

Umumhanelerde çalışan hayat kadınları genellikle 18’inden 28-30’una kadar icra-yı fuhuş ederlerdi. Beyoğlu’ndaki barlarda 13 yaşından itibaren fuhuş bataklığına sürüklenmiş vesikasız kız çocuklarının çalıştırıldığı oluyordu. Hatta I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında İstanbul’da bulunan bir Emraz-ı Zühreviye Hastanesi’nde, savaş sırasında ailelerini kaybeden fuhuş sırasında kaptıkları hastalıklar nedeniyle tedavi gören 14-15 yaşında kızlar da vardı.¹¹⁶

Bütün umumhanelerde hayat son derece zor ve sefalet içindeydi. Ahmet Kemal Üçok anılarında Galata’da bulunan bir umumhaneyi şöyle tasvir etmektedir:

“*Kömürcü sokağında bir eve girdik. Sahibesi Lehli idi. İçeride ispirto, rutubet, küf ve soğan kokusu mide bulandırıyor. Ufak ve küfeki taşı döşeli bir taşlığın nihayetinde, perde çekilmiş bir merdivenin önüne bir çift hamal yemenisi çevrilmişti. Perdelerin etekleri parça parça ve basmasının ne renkte olduğu belirsizdi. Merdivenin yanındaki kanepeye oturduk. Koltuk ve arka döşemesi simsiyah ve muşambaya dönmüştü, gayet pis kokuyordu.*”¹¹⁷

Gündüz vakitlerinde işin olmadığı ve sokakların ahlaksız erkeklerle dolup taşmadığı saatlerde umumhanelerin bulunduğu mıntıkların hali çok daha kötüydü. Bazı fahişeler kapılarda duruyor veya yarı çıplak bir vaziyette odalarda geziyorlardı. Diğerleri az çok giyinik olup sokaklarda yürümekte ve diğer evleri ziyaret edelerdi. Umumhane sakinleri alçak tabure, sandık, veya sedirlerde veya önü tel örgüyle kapalı ve sokağa bakan 50 ilâ 60 cm eninde küçük bir bölümde otururdu. Bazılarında küçük pencereler vardı. Bu tel örgülerin kızların sokaktaki erkekler tarafından ellenmelerini engelleyecek ancak kızların gelip geçenlere seslenmelerine ve müşteri çekmelerine izin verecek şekilde konuldukları aşikârdı.

¹¹² Dönmezer, *Age.*, s. 324-325.

¹¹³ Umumhanelerde çalışan kadınlar gerçek adları yerine Afet, Ceylan, Dilbaz, Gonca, Gülşen, Bülbül-efkende, Handan, Nazlı, Cilve kutusu İfaka, İşvebaz, Kamer, Benli Eda, Pembe, Cihan yandı Pesend, Feleknaz, Sevda, Seza, Suzide, Sivekâr, Kartopu Şöhret, Gümüş gerdan Ülfet, Candayanmaz Zisan, Kaymak tabağı Servet, Ziyet, Dilaşub, Dilber ve Elmas gibi takma isim kullanırlardı. Bkz. Abdülaziz Bey, *Age.*, s. 331-332.

¹¹⁴ Abdülaziz Bey, *Age.*, s. 333; Koçu, *Agm.*, s. 15.

¹¹⁵ İmzasız, *Resimli Ay Mecmuası*, S. 9, s. 12-14.

¹¹⁶ C. N. F. (İngiliz Müsteşarlığı Çalışanı), *Agm.*, s. 2971-2973; İmzasız, “*İstanbul’da Fuhuş Meselesi*”, *Resimli Ay Mecmuası*, S. 9, Teşrin-i Sani 1929, s. 12-14; Riggs, *Age.*, s. 309.

¹¹⁷ Ahmet Kemal Üçok, *Görüp İştiklerim*, Okuyan Adam Yayınları, Ankara 2002, s. 290-291.



Kadınların üstlerinde kıyafet namına neredeyse hiçbir şey yoktu. Yüzleri boyalı ve pudralıydı ancak gözlerindeki yorgun bakış saklanamayacak vaziyetteydi.¹¹⁸

Hayat kadınları mangalla ısınmış odalarda otururlar, soğuk ve pis odalar ile yataklarda yatarlardı. Yemek zamanları ise düzensizdi ve yedikleri yemekler genellikle kötü ve basit şeylerdi. Aralarında peynir, zeytin, pilav ve ekmekten fazla bir şey yiyebilenler pek azdı.¹¹⁹

Galata'da bulunan üçüncü ve dördüncü sınıf umumhanelerde vizite ücreti 5 ila 20 kuruş arasında değişmekteydi. Gece kalıp sabahlamak ise 1 lira idi.¹²⁰ İşgal senelerinde ise Galata'daki umumhanelerde vizite ücreti 15 kuruşa yükselmişti. Beyoğlu ve Şişli'de zenginlerin devam ettikleri birinci ve ikinci sınıf fuhuş mahallerinde ise vizite ücretleri 5 ila 10 lira arasında değişmekteydi.¹²¹

Umumhane sahibi ile hayat kadını arasında iki türlü anlaşma şekli vardı. Birincisi ve en yaygın olanı hayat kadının icra-yı mesaisi neticesinde kazandığı paranın hepsini umumhane sahibine vermesi ve bunun karşılığında bütün ihtiyacının umumhane sahibi tarafından temin edilmesiydi. İkincisi ise hayat kadını kazandığı paranın ihtiyaçlarını karşılayacak miktarına tekabül eden kısmını kendisi alır, geri kalan kısmını umumhane sahibine verirdi. Bu durumda şahsına ait bütün masraflarını kendisi karşılamak zorundaydı. Ancak bu tür çalışma tarzı pek tercih edilmiyordu. Çünkü hayat kadınları müşteri bulamadıkları zaman aç kalma tehlikesiyle karşılaşıyorlardı.¹²²

Böylesine düşmüş kadınların hayat ve vücutları müşteri, dost, sevdalı ve belalılar arasında taksim edilirdi. Müşteri parası karşılığında geçici olarak hayat kadınıyla münasebette bulunan kişidir ve bu münasebet genellikle tek seferliktir. Dost ile hayat kadını arasında uzun süreden beri süre gelen bir ilişki mevcuttur. Dost sermayenin adeta kocası mevkiindedir. Bazen önemli fedakarlıklarda bulunur. Hayat kadını onu haftada bir akşam umumiyetle muayene ve hamam günlerinde kabul eder ve bu günde müşteriye çıkmazdı.¹²³

Dost genellikle İstanbul'un yüksek tabakasına mensuptur. Hayat kadınının her müşkülüne koşar ve hastalandığına ona bakardı. Sevdalı ise hayat kadınına tutulmuş az akıllı ve bol paralı, genellikle taşralı bir esnaftır. Hayat kadınının muayyen faaliyetinin dışındaki kazancını bu zavallı temin eder. Hayat kadını sevdalıdan fazla para koparmak için genellikle ona kötü davranır. Yoksa hayat kadını hissen ona karşı da müşterilere olduğu kadar yakınlık duyar. Belalı da sevdalının aksidir. Aralarında taraflı bir aşk olmadığı halde genellikle eski münasebetler isti-

¹¹⁸ Bali, *Agm.*, s. 9.

¹¹⁹ İmzasız, *Resimli Ay Mecmuası*, S. 9, s. 12-14.

¹²⁰ İhsan Birinci, "Eski İstanbul Batakaneleri", *Yıllarboyu Tarih Dergisi*, Yıl. 1981, S. 3, s. 36.; Üçok, *Age.*, s.290-291.

¹²¹ Riggs, *Age.*, s. 309.

¹²² Üçok, *Age.*, s. 290-291; İmzasız, *Resimli Ay Mecmuası*, S. 9, s. 12-14.

¹²³ İmzasız, *Resimli Ay Mecmuası*, S. 9, s. 12-14.



naden hayat kadına musallat olur, ondan para sızdırmaya çalışır bazen de onu müdafaa eder. Belalının en büyük tehdidi ustura ile kadının yüzünü kesmekti.¹²⁴

Hayat kadının hayatında son bir safha da metreslikti. Umumhanenin yağlı bir müşterisi bazen bir kadını beğenerek umumhaneden çıkarır ve ona bir ev açardı. Fakat bu hayat ya erkeğin çabuk bıkmamasıyla veya hayat kadınının ev hayatına alışmaması sebebiyle en fazla yedi sekiz aydan fazla sürmezdi.¹²⁵

Osmanlı toplumunda zina eden kadın ve erkeğe karşı ayrımcılık gözetildiği ortadadır. Zina eden ve bu işe hayatını idame ettirmek maksadıyla katlanan kadına “*fahişe*” vb. sıfatlar yakıştırılırken, zina eden erkeğe herhangi bir sıfat verilmemiştir. Zina eden kadınlar toplumdan dışlanırken, mahalle veya evlerinden çıkarılırlarken, erkeklere bu tür muamelelerin reva görülmediği gözlenmektedir.¹²⁶ Nitekim zina davalarında tarih boyunca hep kadın daha fazla suçlanmış ve ilk ceza verilen kadın olmuştur.¹²⁷ Çünkü kadın, fuhuş suçunda cürümün kaynağı olarak görülmüştür. Ancak ortada bir suç varsa, bu suç tek failli bir suç değildir. Erkek de bu suçta en az kadın kadar kusurludur. Hatta bu suçta erkeğin kadından daha fazla kusurlu olduğu söylenebilir. Çünkü zaruret nedeniyle, kandırılarak veya zorla fuhuş bataklığına itilmiş bir kadının bedeninden faydalanmak için para vermeye istekli olan taraf erkektir.

SONUÇ

İnsanlar bir araya gelerek toplumları oluşturduğundan beri fuhuş insanlığın en önemli ahlaki sorunlarından biri olmuştur. Nitekim Osmanlı Devletinin kurulduğu günden tarih sahnesinden çekildiği güne kadar Osmanlı toplumunda da fuhuş devlet yetkililerinin aldığı tedbirlere rağmen her dönem azalarak veya yaygınlaşarak varlığını sürdürdü.

Özellikle 19. yy sonlarından itibaren savaşların ve ekonomik sıkıntıların etkisiyle toplumsal ahlakta yaşanan çözümler ve gün geçtikçe değişen değer yargıları özellikle 1900'lü yıllardan itibaren süratli bir şekilde Osmanlı toplumunda sosyal çöküntüye neden oldu. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Osmanlı Devleti'nin arka arkaya Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya savaşlarına girmesi neticesinde ağır felaketler yaşanması devlet otoritesini, ekonomisini sarsmış, fakirlik, işsizlik, sefalet tüm Osmanlı coğrafyasını kaplamış ve toplumsal ahlak ciddi yaralar almıştır.

Özellikle devlet otoritesinin tamamen sarsıldığı I. Dünya Savaşı sırasında bu durum hat safhaya ulaşmıştır. Nitekim bu dönemde yayınlanan mecmuaların ve günlük gazetelerin zabıta sütunları şaşılacak derecede ırza tecavüz, kız kaçırma, eşkıyalık, cinayet ve hırsızlık haberleri ile doludur. Bu denli şiddetli surette yaşa-

¹²⁴ Belalı takımından sayılan kişiler hakkında daha fazla bilgi almak için bkz. Abdülaziz Bey, *Age.*, s. 335-336.

¹²⁵ İmzasız, *Resimli Ay Mecmuası*, S. 9, s. 12-14.

¹²⁶ Köse, *Agm.*, s. 106-107.

¹²⁷ İsmail Acar, “Osmanlılarda Zina Suçu ve Cezası”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, C. 10, s. 87.



nan ahlak bunalımının var olduğu bir ortamda en çok zarar görenler özellikle kadınlar ve çocuklar olmuştur.

Her ne kadar Osmanlı'da kadınlarının eğitimi konusunda son dönemlerde bir takım gelişmeler yaşanmış da olsa bu yaygın ve devamlılık arz eden bir uygulama niteliği kazanamamış ve kadınların eskiden olduğu gibi eğitimsiz, mesleksiz ve kocaya bağımlı bir hayat sürmeleri devam etmiştir.

Bu durum özellikle savaş ve isyan zamanlarında tek başlarına hayatlarını devam ettirmek zorunda olan kadınlar için gerçekten ciddi sorunlarla karşılaşmalarına neden oluyordu. Nitekim Savaşlarda eşlerini, ailelerini kaybeden kadınlar fakirlik, işsizlik ve sefaletle yalnız başlarına mücadele etmek zorunda kalmışlar ve açlık tehlikesiyle karşılaşan bazı kadınlar fuhuşa sürüklenmişlerdir.

Devlet otoritesinde meydana gelen boşluktan yaralanmayı bir fırsat olarak gören ve para için her şeyi yapmaya istekli bazı ahlaksızlar da kadınların içine düşmüş oldukları bu durumdan yararlanarak kadınların bedenleri üzerinden ticaret yapmaya başlamışlardır. Netice itibari ile karşılaştıkları zaruret nedeniyle fuhuş yaparak hayatlarını devam ettirmeye çalışan, kadın tacirleri tarafından kandırılarak veya zorla fuhuş bataklığına itilen kadınların sayısı 1900'lü yılların başlarından itibaren gittikçe artmıştır.

II. Meşrutiyet döneminde devlet, artan şikâyetler karşısında, kadınları sürükledikleri bu bataklıktan kurtarmak için bir takım sosyal politikalar geliştirmeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Sonuçta 18 Ekim 1915 tarihinde "Emraz-ı Zühreviyenin Men'i Sirayeti Hakkında Nizamname" adıyla bir yasal düzenleme ilan etmiştir. Ancak bu düzenlemeden anladığımız kadarıyla maksat fuhuşla mücadele etmekten çok fuhuş konusunda düzenleyici tedbirler almaktır.

Sonuç itibariyle 1900'lü yılların başlarından itibaren yaygınlaşan, I. Dünya Savaşı, mütareke ve işgal dönemlerinde ciddi surette toplumsal bir sorun haline gelen fuhuşla mücadele meselesi Cumhuriyet'e miras kalmıştır.



KAYNAKÇA

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

İrade Tasnifi

-BOA, İ. HUS. (İrade Hususi), Dosya No: 112, Gömlek No: 1321/L-111, Tarih: 25/L/1321.

Bâb-ı Âlî Evrak Odası

-BOA, BEO. (Bâb-ı Âlî Evrak Odası Belgeleri), Dosya No: 2252, Gömlek No: 168880, Tarih: 25/L/1321.

Dahiliye Nezareti Evrakı

-BOA, DH.İD. (İdari Kısım Evrakı), Dosya No: 818, Gömlek No: 62, Tarih: 07/R/1332.

-BOA, DH. KMS. (Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti Belgeleri), Dosya No: 61/-1, Gömlek No. 62, Tarih: 07/Za/1339.

-BOA, DH. MKT. (Mektubi Kalemı), Dosya No: 818, Gömlek No: 62, Tarih: 20/Za/1321.

-BOA, DH. MKT. Dosya No:950. Gömlek No:32. Tarih: 20/S /1323.

-BOA, DH. MUİ. (Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Belgeleri), Dosya No: 69/-2, Gömlek No: 33, Tarih: 08/Ra/1328.

-BOA, DH.UMVM. (Umur-ı Mahalliye-i Vilayet Müdüriyeti Belgeleri), Dosya No: 124, Gömlek No: 79, Tarih: 10/R/1335.

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Evrakı

-BOA, DH. EUM. ADL. (Takibat-ı Adliye Kalemı Belgeleri), Dosya No: 48, Gömlek No: 9, Tarih: 1/R/1332.

-BOA, DH. EUM. AYS. (Asayiş Kalemı Belgeleri), Dosya No: 29, Gömlek No. 98, Tarih: 14/R/1338.

-BOA, DH. EUM. MTK. (Muhaberat ve Tensikat Müdüriyeti Belgeleri),. Dosya No: 77, Gömlek No: 25, 08/B /1332.

-BOA, DH. EUM. THR. (Tahrirat Kalemı Belgeleri), Dosya No: 1, Gömlek No: 34, Tarih: 19/Ş/1327.

-BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 3, Gömlek No: 1, Tarih: 23/Ş/1327.

-BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 47, Gömlek No: 36, Tarih: 21/Ş/ 1328.

-BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 46, Gömlek No: 25, Tarih: 10/Ş/1328.

-BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 33. Gömlek No: 41, Tarih: 04/Ca/1328.

-BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 48, Gömlek No: 36, Tarih: 25/Ş/1328.

-BOA, DH. EUM. THR. Dosya No: 20, Gömlek No: 16, Tarih: 12/C/1329.

SÜRELİ YAYINLAR

-İçtihat Mecmuası

-Polis Mecmuası

-Resimli Ay Mecmuası

-Servet-i Fünun Dergisi

-Sırat-ı Müstakim Mecmuası

-Tanin Gazetesi

KİTAPLAR

-Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000.

-AKDAĞ, Mustafa, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası, Celali İsyanları*, Cem Yayınevi, İstanbul 1995.

-ALTINAY, Ahmet Refik, *Onuncu Asr-ı Hicrîde İstanbul Hayatı*, (Hazırlayan: Abdullah Uysal), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

-Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey, *Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2011.

-DELEON, Jak, *Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2008.



- DÖNMEZER, Sulhi, *Ceza Hukuku Özel Kısım, Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1983.
- DUMONT, Paul, *"Beyaz Yıllar", İstanbul 1914-1923*, (Derleyen: Stefanos Yerasimos), İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- ENGİN, Vahdettin, *Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2009.
- GÖKÇEN, Ahmet, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989.
- İbn Battuta, *İbn Battuta Seyahatnamesi Seçmeler*, (Hazırlayan: İsmet Parmaksızoğlu), MEB, İstanbul 1993.
- HAMMER, Joseph Von, *Osmanlı Devleti Tarihi*, (Çev. Vecdi Bürün), C. 12, İstanbul 1986.
- KIŞLALI, Ahmet Taner, *Siyaset Bilimi*, İmge Kitabevi, Ankara 2003.
- KİLİ, Suna – GÖZÜBÜYÜK, A. Eşref, *Türk Anayasal Metinleri*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2000.
- KOÇU, Reşat Ekrem, *Osmanlı'da Yasaklar*, Şaka Matbaası, İstanbul 1958.
- MARUSHIAKOVA, Elena – POPOV, Vesselin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingenerler*, (Çeviren: Bahar Tımaççı), Homer Kitabevi, İstanbul 2006.
- MUMCU, Ahmet, *Osmanlı Devleti'nde Siyaseten Katl*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2007.
- Mustafa Gâlib, *Fâhişeler Hayatı ve Redâet-i Ahlâkiyye*, Mahmud Bey Matbaası, 1338
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Büyük Türkiye Tarihi, Türk Siyasi Tarihi ve Medeniyeti Tarihi*, Ötügen Yayınevi, C. 9, İstanbul 1978.
- RIGGS, Charles Trowbridge, *"Yetişkinlerde Suç", İstanbul 1920*, (Derleyen: Clarence Richard - Johnson, Çeviren: Sönmez Tamer), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995.
- SEVENGİL, Refik Ahmet, *İstanbul Nasıl Eğleniyordu (1453'den 1927'ye Kadar)*, İletişim Yayınları, (Hazırlayan: Sami Önal), İstanbul 1993.
- ÜÇÖK, Ahmet Kemal, *Görüp İşittiklerim*, Okuyan Adam Yayınları, Ankara 2002.

MAKALELER

- ACAR, İsmail, "Osmanlılarda Zina Suçu ve Cezası", *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, Cilt. 10.
- AHMAD, Feroz, "Jön Türkler Döneminde Savaş ve Toplum", *Tarih ve Toplum*, Nisan 1999, -Cilt. 11, Sayı. 64.
- BALİ, Rıfat N., "Yirminci Yüzyılın Başlarında İstanbul'un Fuhuş Âleminde Yahudilerin Yeri", Erişim adresi: www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/mahrem3.pdf. Erişim Tarihi: 03.04.2011.
- BİRİNCİ, İhsan, "Ahlak Zabıtasının Tarihçesi", *Hayat Tarih Mecmuası*, Yıl. 1967, Cilt. 3, Sayı. 11.
- , "Ahlak Zabıtasının Tarihçesi", *Polis Emeklileri Polis Dergisi*, Yıl. 1981, Sayı. 161.
- , "Eski İstanbul Batakaneleri", *Yıllarboyu Tarih Dergisi*, Yıl. 1981, Sayı. 3.
- C. N. F. (İngiliz Müsteşarlığı Çalışanı), "İstanbul'da Fuhuş", (Çeviren: İskender Fahrettin Sertelli), *İçtiha Mecmuası*, Teşrin-i Sani 1922, Cilt. 4, Sayı. 141.
- DİNGEÇ, Emine, "Osmanlı Toplumunda Kadınların Üretime Katkıları", *History Studies*, Vol. 2/1, 2010.
- ENGİN, Vahdettin, "Genelevden Korkma Fuhuşun Gizlisinden Kork", Erişim adresi: <http://www.akintarih.com/turktarihi/osmanli/genelev.htm>. Erişim Tarihi: 25.04.2011.
- İmzasız, "Fuhuşiyat", *Servet-i Fünun Mecmuası*, Eylül 1918, Sayı. 1409.
- İmzasız, "Konya'da Ceraim ve Fahişe Karırlar", *Sırat-ı Müstakim Mecmuası*, (Babalık'tan İktibas edilmiş), Kanun-i Sani 1327, Cilt. 7, Sayı. 177.
- İmzasız, "Zabita-ı Ahlakıye", *Polis Mecmuası*, Teşrin-i Evvel 1336, Sayı. 130.
- KARAKIŞLA, Yavuz Selim, "Bir Osmanlı Kadınının Hikayesi", *Tarih ve Toplum*, Mart 2003, Cilt. 39, Sayı. 231.



- KOÇU, Reşat Ekrem, "Eski İstanbul'da Ahlak Zabıtası", *Hayat Tarih Mecmuası*, Yıl. 1970, Cilt. 6, Sayı. 5.
- KÖSE, Osman, "XVIII. Yüzyıl Sonları Rus ve Avusturya Savaşları Esnasında Osmanlı Devleti'nde Bir Uygulama: İstanbul'da Fuhuş ve İçki Yasağı", *Turkish Studies*, 2/1, Winter 2007.
- Musa Ali, "Zabita-ı Ahlakiye", *Polis Mecmuası*, Ağustos 1336, Sayı. 128.
- SÜMER, Tülin, "Türkiye'de İlk Defa Kurulan Kadınları Çalıştırma Derneği", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Temmuz 1968, Cilt. 2, Sayı.10.
- ŞENSOY, Naci, "Zina Cürmü", *İÜHF Mecmuası*, Yıl. 1942, C. 8, Sayı. 1-2.
- TEMEL, Mehmet, "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Fuhuş ve Frengi İle Mücadele", *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, Cilt. 14.
- TOPRAK, Zafer, "Belediye Zabıtası", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1993-1995, Cilt. 2.
- , "Birinci Dünya Savaşı'nda İstanbul", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1993-1995, Cilt. 2.
- , "Fuhuş", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1993-1995, Cilt. 3.

